

Clemens Stubbe Østergaard:

»Stål eller fjernsyn« - Kinas økonomiske politik 1976 - 1980, konflikter og perspektiver

Grundlaget for en forståelse af Kinas seneste udenrigsøkonomiske adfærd skal søges i en analyse af tilblivelse og indhold af den interne økonomiske politik.

Ud fra en antagelse om tre hovedretninger inden for KKP udledes fire ledelsesfraktioner, hvis interne forhold og koalitionsdannelser beskrives. I en grundlig analyse klarlægges dernæst den nyeste politik inden for økonomisk planlægning og administration. Investeringstakt og allokering er kernen i politiske konflikter siden 1976, og et vue over den kinesiske diskussion af akkumulationsproblemet leder over i fremstillingen af anden kontroversiel nutænkning omkring markedsregulering, virksomhedsautonomi og specielt decentralisering, der opfattes som udslag af "bureaucratic politics".

Fraktionernes debat om teknologi-importens form, finansiering og varighed tages op. Denne debat og den nyeste økonomiske politik berører direkte Europas eksportmuligheder. Det gør også den økonomiske situation, der præges af store resultater gennem 30 år, men umiddelbart også af problemer som inflation, arbejdsløshed og tillidskrise.

Kinas markant forøgede åbning over for udlandet gennem de seneste år har vakt stor interesse i omverdenen. Det internationale erhvervsliv har øjnet store muligheder, og også udenrigspolitiske beslutningstagere har måttet uddybe det hidtidige kendskab til Kina.¹

For at forstå rækkevidden og indholdet af landets udenrigsøkonomiske aktiviteter er det først og fremmest nødvendigt at forstå grundlaget, den interne økonomiske politik. Dens konkrete udtryk er i disse år "ottetegns-politikken", hvis enkeltheder afdækkes nedenfor. Denne politisk opkomst og udformning kan næppe analyseres uden at betragte de væsentligste politiske grupperinger i Kina.

En del forskning i kinesisk økonomisk politik er ganske vist tilbøjelig til at negligere, at den økonomiske strategi er et politisk konfliktspørgsmål, eller den opererer højst med en lidet givende to-linje-dikotomisering. Her skal gøres et forsøg på noget stærkere at fremhæve forholdet mellem forskellige fraktioner i Kinas ledelse omkring bredere økonomiske spørgsmål og de konflikter,

1) Dette arbejde er led i et projekt støttet af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Jeg takker Hans-Henrik Holm for nyttige kommentarer og Søren Clausen, Tage Vosbein og Anne Wedell-Wedellsborg for udbyttet af vore tilbagevendende diskussioner om den økonomiske politik.

Clemens Stubbe Østergaard:

»Stål eller fjernsyn« - Kinas økonomiske politik 1976 - 1980, konflikter og perspektiver

Grundlaget for en forståelse af Kinas seneste udenrigsøkonomiske adfærd skal søges i en analyse af tilblivelse og indhold af den interne økonomiske politik.

Ud fra en antagelse om tre hovedretninger inden for KKP udledes fire ledelsesfraktioner, hvis interne forhold og koalitionsdannelser beskrives. I en grundlig analyse klarlægges dernæst den nyeste politik inden for økonomisk planlægning og administration. Investeringstakt og allokering er kernen i politiske konflikter siden 1976, og et vue over den kinesiske diskussion af akkumulationsproblemet leder over i fremstillingen af anden kontroversiel nutænkning omkring markedsregulering, virksomhedsautonomi og specielt decentralisering, der opfattes som udslag af "bureaucratic politics".

Fraktionernes debat om teknologi-importens form, finansiering og varighed tages op. Denne debat og den nyeste økonomiske politik berører direkte Europas eksportmuligheder. Det gør også den økonomiske situation, der præges af store resultater gennem 30 år, men umiddelbart også af problemer som inflation, arbejdsløshed og tillidskrise.

Kinas markant forøgede åbning over for udlandet gennem de seneste år har vakt stor interesse i omverdenen. Det internationale erhvervsliv har øjnet store muligheder, og også udenrigspolitiske beslutningstagere har måttet uddybe det hidtidige kendskab til Kina.¹

For at forstå rækkevidden og indholdet af landets udenrigsøkonomiske aktiviteter er det først og fremmest nødvendigt at forstå grundlaget, den interne økonomiske politik. Dens konkrete udtryk er i disse år "ottetegns-politikken", hvis enkeltheder afdækkes nedenfor. Denne politisk opkomst og udformning kan næppe analyseres uden at betragte de væsentligste politiske grupperinger i Kina.

En del forskning i kinesisk økonomisk politik er ganske vist tilbøjelig til at negligere, at den økonomiske strategi er et politisk konfliktspørgsmål, eller den opererer højst med en lidet givende to-linje-dikotomisering. Her skal gøres et forsøg på noget stærkere at fremhæve forholdet mellem forskellige fraktioner i Kinas ledelse omkring bredere økonomiske spørgsmål og de konflikter,

1) Dette arbejde er led i et projekt støttet af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Jeg takker Hans-Henrik Holm for nyttige kommentarer og Søren Clausen, Tage Vosbein og Anne Wedell-Wedellsborg for udbyttet af vore tilbagevendende diskussioner om den økonomiske politik.

der har ført frem til den økonomiske situation i dag. Til dette formål opstilles et sæt nye betegnelser til at karakterisere fraktionerne, og det skal understreges, at der er tale om et foreløbigt analytisk forsøg, hvis analytiske værdi vil afhænge af en mere udfoldet undersøgelse.

Udtrykket 'otte-tegnspolitikken' dækker den økonomiske politik, som blev foreløbigt udformet i efteråret 1978 og foråret 1979, men som er under fortsat uddybning og ændring og kan forventes at dække tiden frem til 1984-85. Herom handler afsnit 2.

Importen af udenlandsk teknologi i form af hele virksomheder, maskiner eller produktionsprocesser involverer Vesteuropa - for eksempel har Vesttyskland været Kinas næstvigtigste teknologileverandør i 70'erne. Ændringerne i den kinesiske importpolitik gennem de sidste fire år, drøftes i afsnit 3, der især vil vise reaktionerne på den omfattende åbning over for verdensmarkedet.

Til slut fremlægges de problemer, der beskæftiger enhver kinesisk fraktion nu og et stykke tid fremover.

Kildemæssigt bygger denne artikel på en systematisk gennemgang af forskellige kinesiske medier, hvis værdi er vurderet i anden forbindelse.²

1. Fraktionerne og den økonomiske situation

Det er en grundlæggende antagelse, at striden om kontrollen med økonomiske ressourcer, evnen til at bestemme over forsyninger, produktionsenheder, fordelingskanaler m.v. har udspillet sig mellem tre hovedstrømninger i Kinas Kommunistiske Parti (KKP) fra 1956 til 1976.³ Selv om deres standpunkter nuanceredes af udviklingen i

2) Det kinesiske nyhedsbureaus daglige Hsinhua News Bulletin og det ugentlige Beijing Review, der begge bringer artikler fra kinesiske aviser og tidsskrifter. Partiets teoretiske tidsskrift oversættes ubeskåret i serien "Translations from Red Flag", Joint Publications Research Service, Virginia. Andre oversættelsesserier fra samme kilde har været anvendt, mens radiotranskripter som Foreign Broadcast Information Service, Daily Report og den engelske pendant Summary of World Broadcasts, the Far East, kun har været anvendt sporadisk i det foreliggende arbejde. Se Generelle problemer ved analysen af kinesisk politik, mimeo, Århus: Institut for Statskundskab, 1980.

3) Se i denne forbindelse Franz Schurmann, The Logic of World Power, New York 1974, passim.

økonomiens tilstand, forblev kernepræferencerne dog de samme:

1. Den første stod for at fortsætte - som i Første Femårsplan (1953-57) - med at udvikle sværindustri i et begrænset antal områder og løse landbrugsproblemerne ved at mekanisere fra statslig side (traktorstationer), når det blev muligt. Den ville fastholde en centraliseret ministeriel ledelse, uden mobilisering, med fuldt omfattende planlægning og materielle arbejdsansporinger, men den var i øvrigt lydør over for sovjetiske reformforsøg.
2. Den anden strømning ville, blandt andet gennem massebevægelser, revolutionere landbrugsstrukturen uden ophold og opbygge infrastrukturen ved at indsætte politisk organiseret og motiveret arbejdskraft i stedet for kapital. Med en tilsvarende høj satsning inden for industri, om nødvendigt med import af produktionsmidler, søgte den samtidig i udviklingen af økonomiens tre sektorer. Den søgte en decentralisering af økonomisk magt til provinserne, dvs. disses partikomiteer.
3. Over for denne "hurtige, men risikofyldte" stod en "langsom, men sikker" strømning, som associeres med tidligere handelsminister Chen Yun og muligvis Zhou Enlai. Som den forrige lagde også denne strømning relativt mere vægt på landbrug og letindustri, selv om der fortsat investeres kraftigst i sværindustri. Uenigheden lå i spørgsmålet om hastighed, hvor tempoet var langsommere, mere ligevægtspræget, med relativt mindre vækst i sværindustri, mere i forbrugsgoder. Den foreskriver en decentralisering helt til produktionsenhederne, med en stigende mængde varer reguleret af markedet i stedet for planlægning. Dens økonomiske strategi starter så at sige med landbruget. Ved hjælp af materielle arbejdstilskyndelser og statsinvestering sigtes på en øget landbrugsproduktion. Produkter herfra sælges til lave priser til letindustrien, som producerer forbrugsgoder og eksportvarer. De sælges til høj pris på hjemmemarkedet og indbringer - det er tanken - valuta ved eksport. Beskatning af letindustri udgør statens væsentligste indtægtskilde, og eks-

portindtjening muliggør import af teknologi og produktionsmidler.⁴

1.1. Aktuelle fraktioner

Efter min opfattelse har der i den aktuelle situation - efter elimineringen af de kulturrevolutionære i 1976 - eksisteret fire fraktioner,⁵ og det er en plausibel hypotese, at udfaldet af deres konflikt har præget den økonomiske politik. Her skal foreløbig skitseres deres sammensætning og synspunkter:⁶

HVAD-SOM-HELST-FRAKTIONEN - en nedsættende betegnelse for ledere med to handlingsprincipper: "Hvad som helst, Mao har sagt, må ikke ændres - hvad som helst, Mao ikke har sagt, må man ikke gøre". Dens ledere, politburo-medlemmerne Wang Dongxing, Wu De, Ji Dengkuei og Chen Xilian, repræsenterede Mao-loyalister i parti, hær og statsapparat, især på amts- og provinsniveau. Deres synspunkter manglede en klar profil, men lå nærmest strømning 2 ovenfor.

OLIE-FRAKTIONEN (navnet kommer af tilknytningen til Olieministeriet). Dens synspunkter favoriserede massemobilisering under adlydelse af centrale direktiver. Gennem disciplinering af arbejdskraften, med en kombination af strenge regulativer og kommandosystemer med økonomiske belønninger eller sanktioner, mobiliseredes denne til høj produktivitet for at opfylde høje planmål. Under massebevægelser tilsigtedes næsten en militarisering af arbejderne, en meget høj akkumulationsrate og vægt på sværindustri. Under dette bevares central kontrol via ressortministeriernes ledelsesmonopol og et udvidet statsapparat, landsomfattende koncerner og store administrative regioner. Al økonomisk aktivitet lægges ind under statsplanen, og der planlægges for de 400.000 produktions-

-
- 4) Med sit vigtige element af udenrigshandel kræver Chen Yun-strømningen et gunstigt ydre miljø, der f.eks. giver adgang til de overskudsgivende eksportmarkeder i Sydøstasien, der kan opveje handelsunderskuddet i forhold til teknologileverandører som Tyskland og Japan.
 - 5) En detaljeret redegørelse for dette findes i Clemens Stubbe Østergaard, Den politiske udvikling i Kina 1976-80, mimeo, Århus: Institut for Statskundskab, 1981.
 - 6) Kinesiske medier opererer selv med fraktioner - f.eks. Folkets Dagblad, 5. oktober 1979: "Masserne er usikre på visse folk, der stadig er i ledende stillinger, fordi det ikke er helt klart, hvilken fraktion de tilhører".

enheder under (fremtidig) anvendelse af computer-teknologi. Fundamentalt støtter landet sig på egne kræfter, hvad der ikke udelukker selektiv teknologiimport i stor skala.

Dens ledere - vice-premierminister Yu Qiuli, vice-premierminister Kang Shien, olieminister Song Zhengming og kulminister Kao Yangwen - har alle på forskellige tidspunkter ledet det kæmpemæssige statsejede oliefelt Daqing, der i 1965-66 i strid med Maos synspunkter⁷ blev fremhævet som et forbillede for ledelsen af kinesisk industri, og hvis olieministerielle disciplinerings- og mobiliseringsmønster efter 1976 atter blev grundlaget for industriudviklingen i "Kampagnen for at lære af Daqing", der løb 1977-78.

Det er min opfattelse, at centrale planlæggere var olie-fraktionens vigtigste bestanddel. Det var især sværindustrien - og indtægter herfra - centret beholdt efter 1957-58-decentraliseringen,⁸ og derfor var det fristende for centrale planlæggere i statsplanlægningskommissionen at prioritere investeringer i sværindustrien, især olie og stål. Den militære del af sværindustrien kunne dog ikke - med staten selv som eneste kunde - give nogle indtægter.

Fraktionens styrke beror netop på interessefællesskabet mellem administrative planlægningsorganer, de relevante ministerier og gigantvirksomhederne i sværindustrien. Den mærkes bag den indædte kamp mod nedskæringer af sværindustrien i vinteren 1979-80.⁹

De ovenstående to fraktioner var, i en løs koalition, det grundlag, Hua regerede på. Den koalition, der gradvis afløste denne kan kaldes praksis-koalitionen (den begyndte som fraktion), fordi ideen om, at en teoris gyldighed afhænger af, hvorvidt den i praksis (dvs. på kort sigt) fremmer produktivkræfternes udvikling, var en vigtig fællesnævner for de to helt uens fraktioner, som praksisfraktionen bestod af.

Unigheden er dog latent, fordi fraktionerne ikke er lige stærke.

7) Jfr. Chinese Law and Government, Vol. 13, No. 1, 1980, p. 13.

8) Se N.R. Lardy, Economic Growth and Distribution in China, Cambridge, 1978, p. 90.

9) Special Commentator, Folkets Dagblad, 20. oktober 1979, i Beijing Review, 21. december 1979, pp. 9-13.

CHEN YUN-FRAKTIONEN, den dominerende partner, med vice-partiformand Chen Yun og vice-premierminister Yao Yilin som ledere, søger en balanceret udvikling med decentralisering til produktionsenhederne og udstrakt anvendelse af markedet. Centret angiver udviklingens retning, men økonomien styres ikke ved plandirektiver, administration erstattes af forretningsmæssige afgørelser og formueretlige relationer. Denne fraktion er rede til permanente økonomiske relationer med omverdenen. Den ligger tæt op ad den tredje ovenfor omtalte strømning, og dens vigtigste teoretiske fortalere er den tidligere leder af det statistiske apparat, økonomen Xue Muqiao, der har fremført disse synspunkter siden 1957.¹⁰ Den repræsenterer holdninger i handels- og finanssystemet samt hos statistikere, fagøkonomer og virksomhedsledere og visse provinsledere.

LIUIST-FRAKTIONEN - den svagt artikulerede "sleeping partner" - ønsker også en harmonisk udvikling uden mobiliseringsbevægelser, men vil realisere den ved en mere central styring uden at benytte markedet. Den vil tage større hensyn til akkumulation end til forbrug, som i årene 1960-62. Dens mere ortodokse, lidt sovjetiske linie associeres med Liu Shaoqi, og dens kendteste teoretiske figur er Sun Yefang.¹¹ Det er den, der hudflettes i følgende citat:

Many comrades who had learned from the Soviet system of planned control of the early 1950s held that only a unified handling of all revenues and expenditures by the state and a state monopoly for the purchase and marketing of the products of private enterprise can be called planned management.¹¹

De samme kammerater mener stadig, at det rigoristiske sovjetiske kontrolsystem kan anvendes:

In financial matters they think the Ministry of Finance should control the unified accounting; in commerce, the Ministry of Commerce should be in exclusive control; and in industry, the plans for production enterprises are completely separated from the market and the consumers, and all economic activities are undertaken according to the unified arrangement of several central departments, which will relieve the local authorities, enterprises and communes of the responsibility of thinking for themselves (!) as long as they can follow the plans.¹²

10) Se f.eks. Reiitsu Kojima, "Self-sustained National Economy" in Mainland China", The Developing Economies, 1966, nr. 1, p. 50.

11) Xue Muqiao, "A probe into the question of changing the economic system", Jingji Yanjiu, nr. 6, 20. juni 1980. Joint Publications Research Service, 76353, p. 1.

12) Ibid., p. 4.

Rehabiliteringerne har udfyldt denne fraktions rækker, og lykkes Chen Yuns linie ikke, vil den kunne træde til og afslutte forsøgene med markedsstyring og virksomhedsautonomi for at recentralisere til ministeriel ledelse og hæve akkumulationsraten, eventuelt med indførelse af et hårdere politisk regime.

Deng Xiaoping har undgået at knytte sig til nogen af de to ben i koalitionen, mens premierminister Zhao Ziyang er for tæt associeret med Chen Yun-fraktionens politik til at lede en centraliseringspolitik à la Sovjet.

1.2. Økonomiens tilstand

Om økonomiens tilstand, de parametre, fraktionerne bevægede sig i, skrev Folkets Dagblad i sin nytårsleder 1. januar 1981:

When we explain the true situation in the country to the people, they will understand our policy and the country's difficulties.¹³

Industriproduktionens vækst begyndte at flade ud efter 1. kvartal 1978 og medvirkede naturligvis til beslutningerne samme efterår. Væksten i industriens bruttoproduktionsværdi faldt over de næste to år til under 5 pct., men de sidste måneder i 1979 bragte året op på 8,5 pct. vækst. For 1980 satte Statens Planlægningskommission i april en vækstrate på 6 pct. Justeringerne begyndte at virke i 1979, hvor letindustriens tilvækst var 9,6 pct. og sværindustriens 7,7 pct. For 1980 var letindustriens vækst 14 pct., mens sværindustriens var 1,6 pct. Industriproduktionens samlede værdi steg 8,4 pct.¹⁴

Blandt årsagerne til industriens problemer er dels en usystematisk implementering af den nye politik omkring investering, virksomhedslukning og projektstandsning, og dels forbliver manglen på kul, el, transportfaciliteter og råvarer et problem, der selv med store indsatser først løses over en periode på 3-5 år. Endelig var indre strukturproblemer i de enkelte industrigrene et problem, såvel som den meget langsomme forbedring af produktkvaliteten.

Landbrugsproduktionsværdiens vækstrate var 7,3 pct. i 1979. Kornhøsten - 324,9 millioner tons - var ganske vist 6,6 pct. stør-

13) Gengivet i Beijing Review, 1981, nr. 2, p. 16.

14) Beijing Review, 1981, nr. 1, p. 5.

re end i 1978, og landbrugets produktion var i øvrigt mere differentieret, men bomuldsproduktionen var utilstrækkelig i 1979 og faldt yderligere i 1980. Høsten i 1980 var dårlig, 10-15 millioner tons mindre end i 1979; visse steder var den så ringe, at der i oktober optrådte fødevaremangel i flere nordlige og centrale provinser.¹⁵ Det gjaldt for eksempel Hebei og Hubei. I nord var der tørke, ved Yangtze-floden oversvømmelser. Politisk har det resulteret i afskedigelse af landbrugsministeren og 28 højtplacerede landbrugsledere.

Alvoren i landbrugets situation fremgik også på et nyligt møde blandt ledende økonomer om resultaterne af de hidtidige policies¹⁶ og retningerne for de fremtidige.¹⁷ Bøndernes livsvilkår var et hovedemne, Chen Yun sagde i denne forbindelse:

At skaffe tilstrækkelig mad og tøj til Kinas 800 millioner bønder vil vedblive med at være et af hovedelementerne i kinesisk planlægning.

Bønderne er et hoved-issue, og når det er løst, så er Kinas helhedssituation også løst, erklærede Chen Yun.

1.3. Fraktionskampenes udvikling

Her kan kun gives et flygtigt sammendrag af fraktionskampenes udvikling gennem omtale af en række vigtige bevægelser og milepæle, som har føjet dynamikken til det statiske billede af fire fraktioner.

Det vigtigste element introduceres af kritikkampagnen mod den arresterede kulturrevolutionære gruppes tilhængere og den korriigeringskampagne, der startede samtidig med Deng Xiaopings genindsættelse i juli 1977.

Efter elimineringen af aktive modstandere i provinserne foregik der en gradvis udvidelse af de politiske fejl, de organer og den periode, der skulle lægges til grund ved undersøgelserne af den enkelte kadres forhold. En løbende strid i partiledelsen drejede sig om, hvor langt tilbage kampagnen skulle gå, og hvornår den

15) Le Monde, 5. november 1980, p. 5.

16) Ved "policy" forstås handlingsprogrammer til opnåelse af erklærede mål.

17) Hsinhua News, 27. november 1980, nr. 48, p. 3.

kunne afsluttes. Hua Guofeng forsøgte at erklære den for tilendebragt, at fastholde, at sigtet var at angribe de få og ideologisk kritisere og opdrage de mange nye kadrer. Men der kan tværtimod konstateres en overgang fra ideologisk kritik til organisatoriske sanktioner, dvs. afsættelse fra ledende positioner på ethvert niveau. Provinsledere udskiftedes, fabriksledelser og partiorganer blev omdannet "ovenfra".

De problemer, der opstod, når man skar så dybt i parti- og statsapparatet, løstes ved rehabiliteringer, omprøvninger af politiske og organisatoriske afgørelser, der i løbet af tyve måneder nåede 23 år tilbage i landets historie og berørte tre millioner tidligere kadrer. Befriet for deres odium (og ofte deres otium) indsattes ældre kadrer på de ledige poster.

Formålet var naturligvis primært at skabe et parti, der var lydært over for direktiverne til realisering af De fire Moderniseringer. Men en vigtig virkning blev en svækkelse af koalitionsens venstreside - hvad-som-helst-fløjen - hvis synspunkter led under udvidelsen af kritikkens område, og hvis medlemmer oftest havde haft karrieremæssig fremgang i perioden 1966-76. Samtidig fjede rehabiliteringerne stadig mere vægt til en "højrefløj", der uden at have repræsentanter i Politburoet fik stadig vigtigere organisatoriske poster.

Landbrugsmekaniseringens udsættelse i slutningen af 1977 svækkede Hua, mens det omfattende informationsgrundlag, der lå klar sommeren 1978, til at bedømme de hidtidige policies, kom til at svække olie-fraktionen, der stod bag en opblæst 10-årsplan, som desavoueredes allerede da.¹⁸ Hvad-som-helst-fraktionen mistede yderligere indflydelse under "Debatten om sandhedskriterier",¹⁹ der relativerede Mao Zedongs teoriudformning, og senere på året skabte "demokratibevægelsen"²⁰ en gunstig atmosfære for videre angreb på de endnu forenede fraktioner under Hua. På denne baggrund kunne der på centrale arbejdskonferencer før og efter det afgøren-

18) Dens hovedtræk findes i Beijing Review, 1978, nr. 10.

19) Bryant Womack, "Politics and epistemology in China since Mao", China Quarterly, nr. 80, december 1979, p. 768.

20) Udførligt behandlet i Fl. Christiansen, Susanne Posborg, Anne Wedell- Wedellsborg, Den demokratiske bevægelse i Kina, København 1979.

de 3. Centralkomité-plenum i december 1978 købslås om grundlaget for en ny koalition.

Med angrebene på centrale økonomiske organer²¹ og implementeringsproblemerne omkring ottetegns-politikken reduceredes oliefraktionen i 1979, mens praksisfraktionen fik stadig flere repræsentanter i ledende partiorganer. Den endelige eliminering af hvad-som-helst-fraktionen på et centralkomité-møde i februar 1980 startede en foreløbig sidste fase af kritik vendt mod oliefraktionen.

Kulministeren siden 1977, Kao Yangwen, blev afsat i marts, de ansvarlige for de store Baoshan og Wuhan stålværker blev kritiseret,²² Song Zhenming og hans Daqing oliefelt, hvor produktionen stagnerede, kritiseredes for venstreafvigelse,²³ Song blev afsat som olieminister, og selv Yu Qiuli måtte forlade formandskabet for Planlægningskommissionen - og se sine seks administrative regioner karakteriseret som "en absurd idé".²⁴ Yao Yilin, en nær medarbejder af Chen Yun, overtog kommissionen. Formanden for Statens Økonomiske Kommission, Kang Shien, slap med en "næse af 1. grad". Som anledning til flere af disse angreb fungerede arbejdsulykker, der måtte tilskrives mobiliseringsmetoder og forsøg på at skubbe produktionen for hurtigt frem.²⁵ Også repræsentanten for denne politik i landbruget, Dazhais leder Chen Yonggui, blev officielt angrebet i begyndelsen af juli.²⁶

21) For eksempel i Jiang Yiwei, "Et grundlæggende problem ved reformen ...", Jingji Guanli, juni 1979, pp. 20-27, Folkets Dagblad, 14. august, p. 4.

22) Beijing Review, nr. 34, 25. august 1980, p. 26.

23) Hsinhua News, nr. 206, p. 7, og Hsinhua News, nr. 330, 24. september 1980, p. 7. Det gjaldt følgende punkter:

- 1) In production more stress was laid on enthusiasm than on a scientific approach.
- 2) Big integrated projects were planned irrespective of the lack of funds and transport facilities.
- 3) Capital construction of the oilfield was overstressed while public facilities and housing were neglected.
- 4) The leadership liked the "sea of people" and "swarm of bees" tactics and they were more concerned with numbers of workers than with efficiency.
- 5) Wide use was made of mass meetings to whip up enthusiasm rather than scientific planning.

24) Folkets Dagblad, 10. juni 1980, her citeret efter China News Analysis, nr. 1184, 1980, p. 3.

25) Omtalt i Beijing Review, 1981, p. 3.

26) Far Eastern Economic Review, 25. juli 1980.

Også Lin Hujia, Beijings borgmester, tilhørte olie-fraktionen. Han fastholdt et øget moderniseringstempo og import i jern-, stål- og petrokemi-brancherne. Kritikken i 1980 inddrog ham, men han afsattes først ved årsskiftet.

Blandt resultaterne af angrebet på fraktionen var en sikring af de overordnede centrale organers indflydelse, for eksempel det nyoprettede Generalsekretariat i KKP og Statens Finans- og Økonomi-kommission fra juli 1979. Samtidig blev skylden for den fejlagtige 1977-78-politik bekvemt placeret hos andre end de aktuelle ledere.

Vi har i det ovenstående opereret med fire fraktioner i kinesisk økonomisk politik siden Mao og udpeget fremtrædende eksponenter for dem, mens deres samfundsmæssige basis kun er berørt overfladisk. Perioden 1976-80 er opdelt i to hovedfaser, der afløser hinanden i november-december 1978. I den første fase prøvede ledelsen at samle landet om et hektisk arbejde frem mod De fire Moderniseringer i år 2000, men derefter introduceredes en 5-årig reparationspolitik med vægt på øjeblikkelige resultater for befolkningens levestandard, samt tilvejebringelsen af en mere homogent sammensat økonomi. I de følgende afsnit skal denne reparations- eller justeringspolitik udredes, og dens væsentligste konfliktspørgsmål sættes i forbindelse med fraktionskampene.

2. Ottetegns-politikken 调整 改革 整顿 提高

Ottetegns-politikken - to skrifttegn til hver af de fire bestanddele: justering, strukturændring, konsolidering, forbedring - blev undfanget omkring 3. plenum af KKP's 11. Centralkomité i december 1978. Den er en reaktion på forsøget på at realisere De fire Moderniseringer mellem 1975 og 1978.²⁷

Hvorvidt den - med sin vægt på umiddelbar forbedring af levevilkårene - erstatter eller blot udsætter De fire Moderniseringer skal ikke afgøres her. Det er dog klart, at disse sidste er ude af både befolkningens og ledelsens opmærksomhedsfelt. Undtagelsen her er videnskab og teknologi, der siden efteråret 1977 betragtes

27) Modernisering af industri, landbrug, videnskab og teknologi samt forsvar - en formulering, der først optrådte i "Økonomisk Forskning" i 1963 - blev foreslået af Zhou Enlai i 1965 og principielt vedtaget på Fjerde Nationale Folkekongres, januar 1975.

som primus motor for udviklingen af produktivkræfterne og derfor har højeste prioritet. Industrimoderniseringen er reduceret til et spørgsmål om at renovere eksisterende maskineri. Landbrugets modernisering findes nu kun i talen om indførelse af videnskabelige metoder, ikke i nogen udsigt til mekanisering. Militær modernisering - det fjerde element - har allerede fra 1977 været lavest prioriteret.

Før en nærmere analyse foretages, skal indholdet i ottetegnspolitikken kort præciseres:

"Justering" drejer sig om indholdet i økonomisk planlægning, om ressourcefordeling, dvs. både investeringstakten og investeringernes retning. Baggrunden er de skævheder, der er opstået på grund af dårlig planlægning mellem 1958 og 1978.

"Strukturændring" handler derimod om økonomisk administration, især arbejdsmetoder i industrien. Nødvendigheden af dette tilskrives den rigoristiske planlægningskontrol mellem 1958 og 1978.²⁸

"Konsolidering" sigter på forbedring af eksisterende virksomheders funktion og ledelse. Det omfatter lukning af tabsgivende fabrikker²⁹ og overførsel af arbejdskraft og råvarer til andre, udskiftning af direktører og cheffingeniører med for lidt forretningsans, reovering af gammelt udstyr og anvendelse af "intermediate technology" - samt naturligvis produktivitetsforøgelse og sparekampagner.

"Forbedring" rummer krav om større vareudvalg, forbedret kvalitet samt større standardisering.

Kina gennemgik i de første år af tresserne en lignende justering, dengang under mottoet "justering, konsolidering, udfyldning og højere standard", men forskellene er væsentlige. Justerings- nedskæringerne var mere omfattende, og samtidig blev politikken ikke støttet af en ideologisk kampagne som "praksisbevægelsen". Tværtimod var det ideologiske område præget af militantheit, domineret, som det var, af den af Mao inspirerede kritik af sovjetisk revisionisme samt Den socialistiske Opdragelsesbevægelse.³⁰ Den

28) Xue Muqiao, op.cit., p. 8.

29) Virksomhederne inddeles for eksempel i tre grupper efter salg, kvalitet, spild og profit: 1) Opfylder alle krav, 2) Mangler at opfylde et eller to krav - reorganiseres, 3) Opfylder ingen af kravene - lukkes. (Le Monde Diplomatique, november 1979).

30) R. Baum & F. Teiwes, Ssu-ching: The socialist education movement of 1962-66, China Research Monographs 2, Berkeley 1968.

internationale situation - for eksempel USAs handelsblokade - adskilte sig markant fra situationen nu og gav ingen mulighed for økonomisk samarbejde med omverdenen. Endelig indeholdt den daværende justeringspolitik ikke tilnærmelsesvis så omfattende forsøg på strukturændringer som i årene 1979-80. Chen Yun-fraktionen eksisterede, men i den eskalerende konflikt mellem de politiske grupper, der anførtes af Mao Zedong og Liu Shaoqi, var den ikke anvendelig som allieret for nogen af parterne.³¹

De første to elementer - justering og strukturændring - er de vigtigste og mest kontroversielle i disse år. Jeg skal forsøge at give et mere detaljeret indtryk af dem og se på deres indbyrdes forbindelse.

2.1. Justering: investeringstakt og -retning

Investeringstakten, forstået som akkumulationsraten, og allokeringsproblemer, altså investeringernes retning, er de to hovedproblemer for justeringen. Det fundamentale i justeringstanken er opgøret med "produktion for produktionens skyld" - at producere maskiner for at producere flere maskiner - et princip, hvis økonomiske følger er en meget langsom udvikling af levestandarden. Det blev et politisk problem i 1978, hvor forbrugsforventningerne var skærpede efter udbredte lønforhøjelser og øget kontakt med udlandet, men hvor akkumulationsraten blev den højeste siden Det store spring Fremad, nemlig 36,5 pct. af nationalindkomsten. Den ledende økonom Xue Muqiao bemærkede herom:

Because the economic situation was excellent and we failed to realise the mistake of seeking merely growth and extending the scope of capital construction, we increased capital investment by 50 per cent, raising the rate of accumulation to 36.5 per cent. This helped to bring to light the disproportions between different sectors of the national economy.³²

Justering af forholdet mellem investering og forbrug opfattes som den centrale opgave. Centraliseringen og planlægningen i et socialistisk samfund gør det muligt at forøge akkumulationsandelen så meget, at den alvorligt skader forbedringen af levevilkårene, både

31) Chen Yun var uden ledende positioner efter 1958, men blev inddraget i centrale politiske rådslagninger i 1959, 1962 og 1966.

32) Interview med Hsinhua Nyhedsbureau, Hsinhua News, 311, 2. september 1980, p. 11.

Tabel 1. Akkumulationsraten under forskellige perioder

År	53-57	57	58	59	60	61	58-62	62-65
*Akkumulationsrate. Pct.	24,2 ¹	24,9	39,0	43,8	39,6	18,3 ²	30,8 ¹	22,7 ¹

*(Kapitalinvesteringers andel af nationalindkomsten)

År	66	67-69	66-70	70	71	72	70-78	78
*Akkumulationsrate. Pct.	over 30,0	under 23,0 ¹	26,3	32,9	34,1	31,6	33,0 ¹	36,5

*(Kapitalinvesteringers andel af nationalindkomsten)

1) Gennemsnitstal

2) Beregnet ud fra øvrige tal

Kilder: Beijing Review, nr. 41, 1980; Hsinhua News, nr. 317, 1980; Social Sciences in China, Vol. 1, No. 2, juni 1980, p. 189.

Sovjet og Nord-Korea synes at være eksempler. Tilfredsstillelsen af forbrugsbehov kan udskydes, når de socialistiske organisationsformer anvendes til at betone orden, disciplin etc.

Men en anden kinesisk økonom skriver:

The masses' enthusiasm for production during the period of peaceful development in a socialist country will be dampened and the economy undermined if there is only the growth of production, but failure to solve many pressing problems concerning the people's livelihood, and if accumulation is increased but consumption stagnates. This is the very reason why the Party Central Committee in 1979 decided to adopt the policy of re-adjustment in the economy.³³

I halvdelen af årene 1953-1978 oversteg akkumulationsraten 30 pct., kun i tre år lå den under 20 pct. (se tabel 1). Det har vist sig, mener kinesiske økonomer nu, at når den steg til 30-35 pct., faldt nationalindkomsten og statens indtægters stigningstakt, produktiviteten var lav, og levevilkårene led under det. Det omvendte gjaldt ved akkumulationsrater på 25 pct. eller mindre.³⁴

Afdøde premierminister Zhou Enlai roses for sin forståelse af den balancegang, der må trædes mellem opbygningstempoet og folks

33) Wu Jiang, "On the basic economic law of socialism", Beijing Review, nr. 41, 13. oktober 1980, p. 20.

34) op.cit., p. 17.

arbejdsiver, og den forkætrede Første Femårsplan fremhæves nu for sin helt rigtige relation mellem kapitalinvesteringer og hensynet til købekraftstigninger. De ti store Sammenhænges^{34a} vigtigste bud var "ikke negligere folks behov", og derfor satte Zhou akkumulationsraten for Anden Femårsplan til 25 pct., en politik, der blev spoleret af omfattende kapitalinvesteringer i 1958, så forbruget alligevel blev skåret ned.³⁵

Men også faktorer i økonomien sætter grænser for akkumulationsraten. Den må ikke, som den gjorde mellem 1953 og 1978, vokse hurtigere end væksten i nationalindkomsten eller i arbejdsproduktiviteten, og den forbliver selvfølgelig afhængig af tilstrækkelige leverancer af produktionsmidler.

De akkumulerede midler blev også brugt forkert. Den ofte påberåbte planlægningsrækkefølge: landbrug, letindustri, sværindustri har været et tomt slagord,³⁶ planlægningsprocessen tog helt til 1979 sit udgangspunkt i 30-40 hovedprodukter, specielt inden for jern- og stålindustri og den øvrige sværindustri.³⁷

- a. Der blev brugt for lidt på projekter uden direkte produktions-tilknytning, såsom boligbyggeri, sundhedsvæsen, kollektiv transport og andre offentlige tjenesteydelser.
- b. Af de direkte produktionstilknyttede investeringer i industri og landbrug gik mellem 1958 og 1978 ikke mindre end 76 pct. (!) til sværindustrien - og her især til metalindustrien (skønt områder som elkraft, byggematerialer, transport og kommunikation sakkede bagud). Centreringen af den økonomiske struktur omkring stålproduktionen betragtes nu som en hovedfaktor bag økonomiens skæve udvikling. Investeringer i landbrug og letindustri burde være øget gradvis, og råvareforsyningen til dem

34a) Denne tale af Mao stammer fra foråret 1956. 1977-udgivelsen af teksten findes i "Selected Works of Mao Tsetung", Vol. V, Beijing 1977, p. 284.

35) Xu Dixin, Yao Sen, Fang Liubi, "Proceed from reality, observe economic laws - studying Comrade Zhou Enlai's socialist economic thinking", Jingji Yanjiu, 1980, nr. 5, pp. 3-13, i JPRS, 75151, 5. august 1980, p. 17.

36) op.cit., p. 20.

37) En storartet gennemgang af økonomiens strukturelle problemer og justeringsindsatsen på otte fronter findes i Dong Furen, "Structure of the Chinese Economy and Problems of Its Readjustment" - en af talerne på et seminar i Hongkong i marts 1980, med deltagelse af kinesiske ledende økonomer. Samtlige taler er tilgængelige i JPRS, 75453, 7. april 1980. Tilsvarende gælder et lignende seminar i oktober 1980.

forbedret. Det var planen i "De ti store", men denne policy er aldrig for alvor blevet iværksat.³⁸

- c. Den store stål- og maskinproduktion dækkede oven i købet primært sværindustriens egne behov. I 1978 gik 29 pct. af stålproduktionen til værktøjsmaskiner, kun 15,5 pct. til landbruget og 11,4 pct. til letindustrien.³⁹ Af værktøjsmaskinerne gik kun få procent til letindustrien. Til gengæld endte mange på lager, fordi direktørerne i sværindustrien så bort fra markedet og koncentrerede sig om at nå en høj produktionsværdi.⁴⁰ Den høje stålproduktion medførte stadig større lagre af valset stål, der ikke svarede til nogen eksisterende behov.⁴¹

Som de beskrevne allokeringsproblemer viser, glemmes landbrugsudviklingen tilsyneladende let i kinesisk politik - vel nok på grund af dens manglende politiske repræsentation og svage organisationsmuligheder.

Uviljen mod at investere i landbruget kom frem i en artikel af nuværende premierminister Zhao Ziyang.⁴² Der er, skrev han, ikke råd til mekanisering de næste år, og desuden vil den besparede arbejdskraft blot forværre byernes arbejdsløshedsproblem. Jordforbedring (for eksempel vandingsarbejder) er der heller ikke råd til - derimod er det acceptabelt, at der bygges for eksempel avlscentre, tørrepladser og varehuse; landbrugets andel af de samlede investeringsfonds er derfor svagt stigende.

Produktionen må mest forøges ved at "leve af policy" (nemlig de policies, som stimulerer produktionsholds og enkeltbønders aktivitet ved at tale til egeninteressen) samt gennem videnskab. Landbrugets modernisering skal findes i anvendelsen af videnskabelige metoder til at forbedre udbyttet og ressourceudnyttelsen. En

38) Beijing Review, 1979, nr. 26, p. 14, og nr. 11, p. 4.

39) Special Commentator, op.cit., p. 9.

40) Det fremgår af flere artikler, at stålindustrien ikke stiltiende fandt sig i disse angreb. Ren Zhongyi går i Røde Flag, 1980, nr. 3, så vidt som til at sige, at én mands udtalelser ikke skal forveksles med en vedtaget policy.

41) Xue Muqiao, i Folkets Dagblad, 8. september 1980, ref. i Hsinhua News, nr. 317, 9. september 1980, p. 9.

42) Zhao Ziyang, "Study new conditions and implement the principle of readjustment in an all-round way", Røde Flag, 1980, nr. 1, (JPRS, 75608, 1. maj 1980, p. 2).

enkelt usædvanlig artikel - "Modernisering på kinesisk vis" - i Røde Flag,⁴³ talte, med Mao i hånden, bøndernes sag. Hvis landbrugets udvikling blev taget alvorligt, ville det sikre landets politiske stabilitet - 80 pct. af befolkningen ville være tilfredse. Bybefolkningen kunne få opfyldt sine fødevarerbehov og arbejde bedre. Let- og tekstilindustri kunne få flere, bedre og billigere råvarer, og derfor akkumulere mere og tjene mere valuta. Endelig ville al industri blive stimuleret ved aktiveringen af det enorme potentielle hjemmemarked, landområderne udgør.

Men bønderne er tilsyneladende en vanskelig gruppe for nationale politikere at anvende, og selv på provinsplan er afstanden til bønderne i de 75.000 folkekommuner stor.⁴⁴

Det vigtigste middel til at påvirke investeringstakt og -allokering er nedskæringer i kapitalinvesteringer. Det blev tidligt et element i justeringsforsøget og fik betydning for importen fra for eksempel Vesteuropa.⁴⁵

Et utal af projekter var sat i gang i 1977-78 (se kortet næste side),⁴⁶ men en landskonference i marts 1979 besluttede at standse eller udsætte de af de titusinder små og over tusind store og mellemstore projekter, hvor:

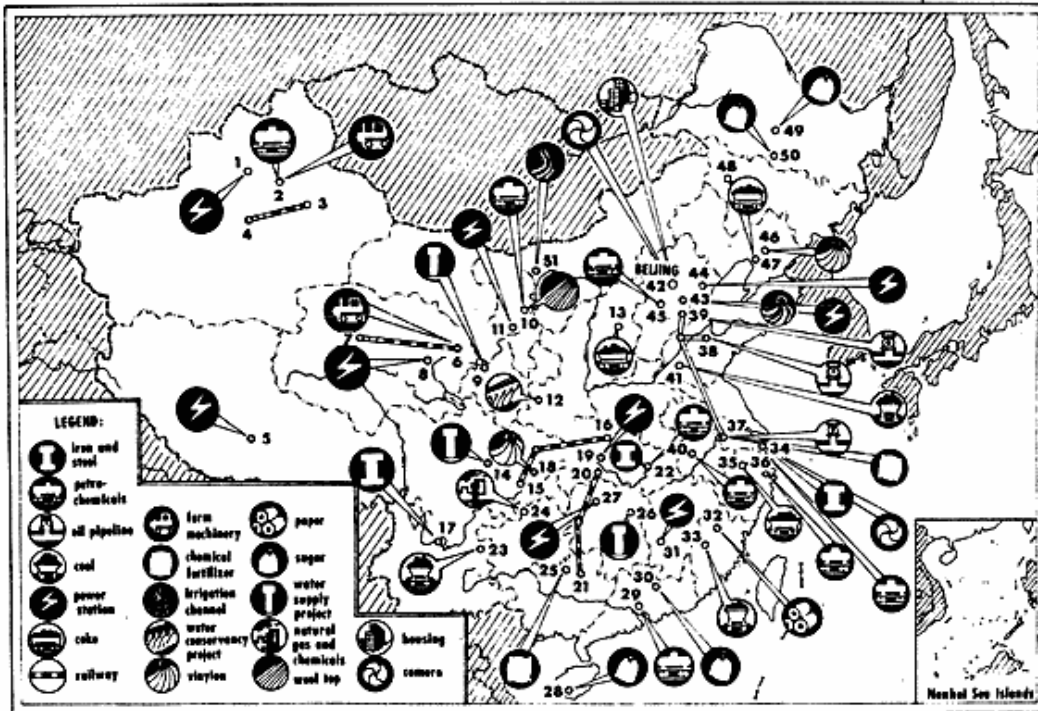
- a. der manglede geologiske og mineralogiske forundersøgelser
- b. de teknologiske forudsætninger var utilstrækkelige
- c. der savnedes byggematerialer, finansiering, udstyr eller arbejdskraft
- d. transport, brændsel og råvareforsyninger ikke kunne garanteres
- e. ressourceforbruget ville blive for højt, eller
- f. forureningsproblemer kunne forudses

43) Xie Shirong, "Discussions on the problem of Chinese style modernization", Jingji Yanjiu, nr. 1, januar 1980, JPRS, 75608, 1. maj 1980, p. 2.

44) Landbrugets problematik er udførligt behandlet i Clemens Stubbe Østergaard, De kinesiske folkekommuner, Gyldendal, 1979.

45) Folkets Dagblad, 25. december 1978, her citeret efter Victor Falkenheim, "Administrative Reform and Modernization in Post-Mao China", Pacific Affairs, Vol. 52, No. 1, 1980, p. 5.

46) Som det fremgår af referatet af en konference herom i Beijing Review, 1979, nr. 26, p. 18.

Over tusind store projekter blev startet i 1978. Kortet viser nogle få af de helt store kapital-slugere. Bemærk fordelingen på sektorer. (Fra Beijing Review, 12, 23. september 1979, p. 15).

Positive kriterier for projektfortsættelse var:

- a. nøgleprojekter, med den nyeste teknologi
- b. svage led som kul, olie, transport, telekommunikation og byggematerialer
- c. byggeri af letindustri og boliger
- d. eksport- eller turisme-relaterede projekter.

På finansieringsområdet greb konferencen ind over for den hidtidige praksis, at lavere enheders projektinvesteringer blot var overførsler fra statsbudgettet uden rente eller tilbagebetalingspligt.⁴⁷

47) Beijing Review, 1979, nr. 26, p. 18.

Ved at erstatte disse med forrentede banklån, ville man opnå bedre omkostningsberegninger, højere byggetempo og bindende kontrakter med entreprenører, underleverandører etc. Faren for, at dette vil føre til, at investeringerne kanaliseredes derhen, hvor profitten var størst, blev berørt, men problemet blev afvist.⁴⁸

Disse nedskæringer af blandt andet fabriksbyggeri o.l. skabte problemer for sværindustrien, især inden for metallurgi og maskinbygningsindustrier.⁴⁹ Det betragtede nuværende premierminister Zhao Ziyang dog kun som en fordel.⁵⁰ For derved blev sværindustrien tvunget til at omlægge produktionen - i stedet for at levere nye hele sæt af maskiner måtte den indrette sig på at medvirke til en forbedret udnyttelse af den eksisterende maskinpark, under politikken om, at gamle virksomheder skulle "udnytte potentialet, renovere og ændre maskinbestanden".⁵¹ Når der ikke længere indløb statslige ordrer, måtte disse virksomheder selv søge ordrer på markedet, tilpasse sig ændrede markedsvilkår og lave et salgsarbejde, så de faktisk begyndte at dække andre økonomiske sektors behov.

Bag projektnedskæringerne lå en genvunden erkendelse af den kinesiske økonomis grundlag. Det blev overladt til formanden for Statens Kapitalinvesteringskommission, Gu Mu, at erindre om, at Kina 1) var økonomisk tilbagestående, 2) havde en stor befolkning, 3) havde en dårlig valutasituation og 4) havde et beskæftigelsesproblem. Derfor var der stadig brug for at gå på to ben: at anvende både avanceret og primitiv teknologi, at bygge både på små, mellemstore og store virksomheder.⁵² Det var nødvendigt at understrege det, for dyrkelsen af avanceret udenlandsk teknologi havde medført en tilsvarende foragt for det hjemlige grej.⁵³

48) Beijing Review, 1979, nr. 16, p. 4.

49) Xue Muqiao, Jingji Yanjiu, op.cit., juni 1980, p. 16.

50) Zhao Ziyang, op.cit., p. 35.

51) Se f.eks. Lin Zongtang, "Spears and Canoes versus Tanks and Steamships - a brief talk on the role of old equipment in the four modernizations", i Røde Flag, 1980, nr. 1. JPRS, 75231, p. 57.

52) Beijing Review, 1979, nr. 16.

53) Lin Zongtang, op.cit., p. 58.

Denne nedskæringspolitik viste sig vanskelig at gennemføre, men i første halvår af 1980 begyndte politikken så småt at slå igennem. Støttet af en 20 pct. nedskæring af teknologiimporten faldt de samlede investeringer i fast kapital faktisk 4 pct. i dette tidsrum. Det kræver ikke stor fantasi at forestille sig de modsætninger, stranguleringen af lokale arbejder under opførelse gennem flere år har skabt i en periode, hvor man netop lokalt forventede overdragelse af større beslutningsmyndighed.⁵⁴

Fremgangen var dog ikke større, end at det i 1981 var nødvendigt - blandt andet med henvisning til visse importprogrammer - at sige

Situationen i dag kræver resolute forholdsregler for at reducere omfanget af kapitalinvesteringer ... en del projekter inden for sværindustrien må standses eller udsættes.⁵⁵

En del af forklaringen herpå må søges i den finansielle decentralisering (se nedenfor), som fik den virkning, at lokale investeringer steg med 25 pct. i 1979, sådan at de samlede kapitalinvesteringer ligefrem steg 4,4 pct. over 1978 - selv om der var planlagt et fald på 20 pct. (og for 1980 et fald på 30 pct.).⁵⁶ Disse ukontrollerede investeringer fik en del af skylden for det budgetunderskud, Yao Yilin måtte forelægge for Folkekongressen i august 1980.

2.2. Spring - justering - balance. System-immanente begrebers indhold

Det er værd at overveje om esoteriske begreber som "spring", "justering" og "balance", der refererer til akkumulationsproblemet,⁵⁷ kan finde anvendelse i analysen af kinesisk økonomisk politik. Deres begrebsindhold fremgår bedst af et blik på de historiske begivenheder, de er blevet anvendt på.

"Spring" betyder perioder, som 1958-60, hvor regeringen søger at bruge politisk organiseret og motiveret, entusiastisk arbejds-

54) Xue Muqiao i Hsinhua News, nr. 311, 2. september 1980, p. 11.

55) Beijing Review, nr. 1, januar 1981, p. 3.

56) Ibid., p. 12.

57) Om dette, se Søren Clausen, Tage Vosbein, Clemens Stubbe Østergaard, Kina efter Mao. Baggrunden for Hua Guofengs magtovertagelse, Århus 1976, p. 56.

kraft til at erstatte kapital, i en hastig, tidsbegrænset indsats omkring konkrete politisk fastsatte produktionsmål.⁵⁸

Efter hvert "spring" er der hidtil kommet en "justering", som har skullet formidle overgangen til "balance"-tilstanden. Der har hver gang været et budgetunderskud et efterfølgende år - efter 1956, efter 1958-61 og efter 1966-78.⁵⁹ Reguleringen af Det lille Spring i 1956 foregik ved udformningen af budgettet og produktionsmålene for 1957, justeringen først i tresserne har været berørt ovenfor, og den seneste justering sigter som de hidtidige på en stabil, jævn udvikling, der "følger objektive økonomiske love", tager hensyn til kvalitet og omkostninger og øger levestandarden umiddelbart,⁶⁰ som det er karakteristisk for stabile perioder som 1950-57 og 1962-65, hvor parti og ideologi søgtes holdt adskilt fra det økonomiske domæne. Genoprettelsen af "balance" er nok så meget et spørgsmål om politisk balance, om konfliktreduktion efter klasse-mæssigt tilspidsede mobiliseringsperioder.

Selv om Første-Femårsplan-perioden nu står i et forklaret skær, søgte både økonomer og praktikere midt i 50erne at rette dens fejl. "Det lille Spring" i januar 1956 antydede Maos løsningsforslag, men fulgtes af hans erfaringssammenfattende "De ti store sammenhænge", som ville stabilisere udviklingen. Samme sommer ledede Zhou Enlai udformningen af Anden Femårsplan, "præget af realistiske mål, et pålideligt grundlag, en balanceret udvikling",⁶¹ men den blev ramt af Det store spring Fremad, hvis optagethed af kvantitet og hastighed mindede om Stalins tidlige "shturmovshchina" eller fremstormen. Den overordnede styring af økonomien, som omfat-

58) Kinesiske økonomer mener nu, at "spring"perioder forårsager følgende former for uligevægt: a) Landbrug sakker efter industri, især sværindustri. b) Brændsel, kraft og råvarer sakker efter forarbejdningsindustri. c) Skovbrug og kvægdrift sakker efter kornavl, og fødevarer efter industriafgrøder. d) Kapitalinvestering overgår arbejdskraft, byggematerialer og finanser. e) Akkumulation overgår forbrug. f) Akkumulation til produktionsformål overgår akkumulation til f.eks. boligbyggeri.
Li Chengrui og Chang Zhuoyuan, "Only proportionate development can ensure high speed", Beijing Review, 1979, nr. 19, p. 15.

59) Wu Jiang, op.cit.; A. Donnithorne, The budget and the plan in China, Canberra 1972, p. 11; Wang Bingqian i Beijing Review, nr. 39, 29. september 1980, p. 16.

60) Li & Zhang, op.cit., p. 15.

61) Xu Dixin m.fl., op.cit., p. 16.

tende ligevægt kræver, omstødtes, da ministeriernes indflydelse i foråret 1958 blev knækket ved reorganiseringer, og provinserne fremstod som næster, autarkiske med egne udviklingsplaner og partikomitéerne som eneste koordinerende faktor. De blev først recentraliseret i 1961.

Zhou Enlai placeres nu klart som en spring-modstander.⁶² Økonomen Ma Yinchu, der blev rehabiliteret i 1979, skrev mellem 1956 og 1960 adskilligt om "loven om proportional udvikling" - en af de objektive økonomiske love, man nu henviser til. Den fordrede ligevægt mellem akkumulation og konsum, mellem økonomiens enkelte sektorer og mellem grene i økonomien.⁶³ Hans arbejde var en del af baggrunden for den ændrede akkumulationsstrategi efter 1960, hvor vægten principielt flyttedes fra sværindustri til landbrug - uden at princippet blev realiseret.

Men også Chen Yun, der høstede ære ved at bremse hyperinflationen efter borgerkrigens afslutning i 1949, var sammen med Xue Muqiao⁶⁴ tilhænger af en ligevægtspolitik og fremsatte efter 1957 "Tre væsentlige ligevægte" som forudsætningen for "planlagt proportional udvikling": 1) mellem indtægter og udgifter i statsbudgettet, 2) mellem indlån og udlån i bankerne, 3) mellem udbud og efterspørgsel af materialer. Senere tilføjede han 4) mellem valutaindtægter og -udgifter.⁶⁵

De tre ligevægte blev trukket frem igen ovenpå erfaringerne med Det store spring Fremad 1958-60, under hvilket ligevægtspolitikken i Anden Femårsplan blev betegnet "negativ balance", fordi den søgte at holde produktionen af goder, der var rigelige, på linje med produktionen af dem, der var knappe - flaskehalsene. Under Springet satte man omvendt et højt mål for for eksempel stålproduktion, og "positiv balance" skulle derefter opnås ved at bringe produktionen af mangelvarer på højde med dette.⁶⁶

62) Ibid., p. 17.

63) Ulrich Menzel, Theorie und Praxis des chinesischen Entwicklungsmodells, Opladen 1978, p. 388; Kenneth Walker, "Ideology and Economic Discussion in China", Economic Development and Cultural Change, Vol. XI, pp. 113-133.

64) Se hans betragtninger om dette i Hsinhua News, 317, 9. september 1980, p. 4.

65) Gengivet i Li Chengrui og Zhang Zhuoyuan, op.cit., p. 15.

66) Xu Dixin m.fl., op.cit., p. 20.

Stridens kerne var selve princippet om at anvende "gratis", politisk mobilisering af arbejdskraft til akkumulationsformål - det var det, der allerede i 1956 blev bekæmpet med "balanceret proportional udvikling". Mobiliseringen med primært ikke-materielle arbejdsansporinger - herunder imponerende glansbilledmål - hvilede på græsrodsparti-organer. Uforudsigeligheden, planløsheden og de politiske konsekvenser af at lade mobilisering omkring for eksempel stålproduktionen være et lokomotiv for industrialisering var en del centrale planlæggeres mareridt.

Men umiddelbart efter "De Fire"s arrestation kunne et medlem af "hvad-som-helst-fraktionen", Ji Dengkuei, fortælle, at man stod over for et nyt spring.⁶⁷ Hua Guofengs linje for landbruget var også spring-præget. Den omfattede både en Parti-ledet mobilisering af store mængder arbejdskraft (uden særlige materielle arbejdstilskyndelser, der jo ville gøre indhug i akkumulationen) fra produktionsholdene til jordforbedringsarbejder, og samtidig en omfattende mekanisering, hvor amterne var akkumulationsgrundlag som under Det store Spring.⁶⁸ Olie-fraktionens spring skulle adskille sig fra det forrige ved større centralisering og vægt på økonomisk snarere end politisk ansporing. For begge fraktioner gjaldt det om hurtigt at skabe fait accompli'er og rette befolkningens opmærksomhed fremad, om nødvendigt helt frem til år 2000.

2.3. Strukturændring - strukturreformer

Det andet kontroversielle led af ottetegnspolitikken kunne først tages op til diskussion og beslutning efter juni 1979, og det kan opdeles i seks hovedområder, der ikke alle rummede lige store uenigheder:

- a. forholdet mellem plan og markedsregulering
- b. virksomhedsautonomi
- c. specialisering
- d. økonomiske midler i stedet for administrative
- e. det finansielle system
- f. administrativ decentralisering.

67) Interview med Jan Myrdal, Information, 24. november 1976.

68) Peking Review, nr. 44, 31. oktober 1975, pp. 7-10.

Det brogede helhedsbillede i disse år gør det vanskeligt at give en enkel fremstilling af de omfattende problemer, der gemmer sig under den enkle betegnelse "strukturændring".

a. Forsøget på at kombinere planlægningsregulering med markedsregulering - defineret som regulering efter værdiloven⁶⁹ med sigte på at bevare en relativ balance mellem udbud og efterspørgsel på markedet - har mange modstandere⁷⁰ og er til dels forblevet på forslagsplanet. Xue Muqiao, en nær medarbejder af Chen Yun, er den væsentligste fortaler, støttet af Jiang Yiwei.⁷¹

Det, han foreslår, er at begrænse statens (den centrale regerings) planlæggende rolle til fastlæggelse og overholdelse af hovedmål som den samlede akkumulation, det samlede forbrug - staten skal styre totalsummen af investeringsmidler og fordelingen til større projekter. Også kontrollen med den samlede mængde arbejdskraft og lønmidler skal bevares centralt. Men derudover skal regeringen lade virksomhederne sælge deres produkter direkte til forbrugerne.⁷² Selv planmål for visse produktionsmidler skal elimineres, når der er skabt ligevægt i økonomien. Tilbage har staten (ud over en konsulentfunktion med oplysninger om markedssituationen) økonomiske midler til at regulere økonomien, dvs. prispolitik, skattepolitik, kredit- og pengepolitik. I en overgangsperiode har den også lønpolitik, valutapolitik, subsidier, afskrivningsregler, selskabslovgivning og den øverste styring af bankerne.⁷³

69) Fire forskellige holdninger til værdilovens funktionsområde inden for prisfastsættelse, planlægning, varecirkulation og produktion og bogføring fremlægges i en fundamental artikel i Beijing Review, nr. 14, 6. april 1979.

70) Jfr. uddrag fra Shanghai Jiefang Ribao i JPRS Economic Affairs, 1980, nr. 70, p. 22.

71) Især Xue har skrevet talløse artikler til økonomiske tidsskrifter 1978-80 og har udgivet bøger om økonomiske emner. Som tidligere leder af det statistiske apparat har han også praktisk erfaring.

72) På andre områder foregår også forsøg. I stedet for at lave en plan og sende den ud til sine underenheder har Første Ministerium for Maskinbygning ladet produktion af alle sine 200 produkter, undtagen biler, basere på efterspørgsel. Jfr. Hsinhua News, 185, august 1980, p. 7.

73) Dette er uddybet i Xue Muqiao, "A probe into the question of changing the economic system", Jingji Yanjiu, nr. 6, JPRS 76353, p. 8, 1980.

Om den fremtidige prispolitik mener Xue, som i 1957, at regeringen må afstå fra at fastsætte priser for hundredtusindvis af varer og lade køber og sælger forhandle sig til rette.⁷⁴ En del priser er givet fri, for eksempel i landbruget, i forbindelse med privat og kollektiv virksomhed m.m.⁷⁵

De mere vidtgående forholdsregler har Xue talt for døde øren om i snart to år. Fordeling afgøres stadig af produktets karakter og produktionsniveauet og sker på tre måder: a) under Statsplanen, b) gennem kontraktopfyldelse, c) ved virksomhedens eget salg. Til gengæld er der intet tabu mod, at produktionsmidler forhandles på det frie marked. Det sker blandt andet i Shanghai i form af en slags udsalg fra overskudslagre af maskiner.⁷⁶

Når Xue har beholdt ordet så længe, må det skyldes, dels at han er medlem af den ledende koalition, dels at andre af hans synspunkter har været mere politisk realisable.

b) Det gælder spørgsmålet om virksomhedsautonomi.⁷⁷ Både produktion, råvareforsyning og markedsføring i de statsejede virksomheder var under de centrale myndigheders eksklusiv-styring,⁷⁸ og overkoncentrationen havde nået et punkt, hvor "det var svært at bygge så meget som et wc, staten tog al profit og det meste af afskrivningsfonden".⁷⁹

Muligheden for at lade en del af overskuddet forblive i virksomheden var luftet allerede i 1978,⁸⁰ og den blev forsøgsvis gennemført af Zhao Ziyang i Sichuan-provinsen i et omfattende eksperiment, der indledtes med, at 84 af provinsens og 16 af de centrale myndigheders fabrikker fik lov til at 1) forhandle eksportkontrak-

74) Hsinhua News, nr. 252, 20. oktober 1980, p. 10 - fra Jingji Guanli, oktober 1980

75) Hsinhua News, nr. 260, 2. november 1980, beskriver et centralkomite-cirkulære, som overlader prisen på 10.000 varer (svarende til 1/5 af det samlede salg) til fastsættelse efter udbud og efterspørgsel.

76) Xue Muqiao, op.cit., p. 17.

77) Xue Muqiao i Folkets Dagblad, 15. juni 1979.

78) Dette begreb uddybes i Clausen, Vosbein, Stubbe Østergaard, op.cit., pp. 97-104.

79) Folkets Dagblad, 1. september 1979, her citeret efter China News Analysis, nr. 1165, p. 2 (Hongkong 1980).

80) Dels i Folkets Dagblad, 2. september 1978, men også i Hu Qiaomu, "Tale til Statsrådet", gengivet i Summary of World Broadcasts, FE/5939/BII, 11. oktober 1978, p. 1.

ter selv, 2) beholde 5 pct. af det normale overskud, 3) sælge den produktion, der lå ud over statsplanens mål (uden om de statslige handelsafdelinger), 4) købe råvarer frit (dvs. uden om det statslige forsyningsapparat).

Siden er forsøgene udvidet til hele Kina. Der er tre trin for en virksomhed, der indgår i forsøget: I det første beholdes 5 pct. af det planlagte overskud og 20 pct. af eventuelt overskud derudover. Det øremærkes til bonusudbetalinger, geninvestering og forbedringer af arbejderne sociale forhold. I andet trin beholdes 40 pct. af alt overskud, de resterende 60 pct. går til staten. Til sidst får fabrikken det fulde ansvar for overskud og tab, staten får kun en selskabsskat. Godt 6.600 virksomheder, som repræsenterer 45 pct. af industriproduktionen i statssektoren, er inden for systemet. Det vil i 1981 blive udvidet til at omfatte alle.⁸¹

Disse virksomheder administrerer sig selv, beslutter investeringer, afgør produktionens sammensætning, indkøber selv råvarer og kan, hvis de udvikler nye varer, selv fastsætte prisen, mens staten fastsætter prisen for eksisterende varer. Når statens planmål er opfyldt, kan overskuddet sælges på det frie marked.⁸²

Den urimelighed, der ligger i, at virksomhedernes overskud afhænger af statens prisfastsættelse og skattepolitik, samt af den tilstand, kapitalapparatet var i ved overgangen til systemet, søges enkelte steder løst ved, at overskuddet deles mellem industri-bureauet i en by, koncernerne og enkeltvirksomheder, så de to førstnævnte kan søge at udligne disse uligheder.⁸³

Omkring hele denne politik har der hersket større enighed, dens ophavsmand er nu Kinas premierminister, men den er først og fremmest en overskudsdeling: Løn, forsyninger, priser osv. ligger stadig uden for virksomhedens rækkevidde.⁸⁴ Alligevel svinger en kinesisk kilde sig op til at sige:

81) Wang Bingqian, "Report on financial work", Beijing Review, 1980, nr. 39, p. 19; Hsinhua News, 1980, nr. 280, p. 8.

82) Hsinhua News, 1980, nr. 129, p. 5, refererer dog en artikel fra Folkets Dagblad, der antyder implementeringsproblemer herved.

83) Xue Muqiao, Jingji Yanjiu, op.cit., juni 1980, p. 14.

84) Ibid., pp. 14-15.

Reformen er anderledes end alle hidtidige, fordi den i stedet for at være et skift frem og tilbage mellem centralisering og decentralisering af magten i det økonomiske establishment, er en anerkendelse af virksomhedernes økonomisk-finansielle interesser som umiddelbare producenter.⁸⁵

c) Industriel specialisering har erstattet de altomfattende, selvforsynende virksomheder, der var et kendt kinesisk fænomen.⁸⁶ De havde strategiske fordele og belastede ikke transportsystemet, men med en kinesisk økonoms ord: "In the market, only those enterprises which are highly specialised in production and turn out large amounts of goods at low costs can survive".⁸⁷ I stedet er trådt et vertikalt eller horisontalt samarbejde mellem virksomheder og en koncentration af den geografiske fordeling. Et "specialiseret selskab" (zhuanye gongzi) dannes som en selvstændig økonomisk organisation ved at slå små og store virksomheder i samme branche sammen omkring den mest avancerede virksomhed, standardisere produkterne og gradvis specialisere virksomhederne - det er en slags trust i miniudgave.⁸⁸ Divisionerne fører fortsat uafhængige regnskaber af hensyn til bonusudbetalinger, og for at de kan nedlægges, hvis de bliver tabsgivende.

En anden form er Changzhou-dragen (efter et kendt elektronikcenter), hvor en klynge virksomheder, hvis fællesnævner kan være en produkttype, en produktionsproces eller en råvaretype,⁸⁹ arbejder sammen gennem et system af kontraktlige forbindelser, under ledelse af byens industribureau, der faktisk står for en selvstændig forretningsmæssig drift, uden for den centrale planlægning. Både små kollektive virksomheder (dvs. dem, der er oprettet af en gade, en folkekommune eller en af dens brigader) og "store kollektive" virksomheder (dvs. by-ejede) kan være med.

85) Social Sciences in China, Vol. 1, nr. 2, juni 1980, p. 235.

86) Jfr. Stephen Andors, "The Political and Organizational Implications of China's New Economic Policies, 1976-79", i Greenblatt, Wilson & Wilson (eds.), Organizational Behavior and Chinese Society, Praeger 1980.

87) Commerce, Bombay, 8. november 1980, p. 877 (He Jianzhian, økonom i Statens Planlægningskommission).

88) Hsinhua News, nr. 67, 19. marts 1980, p. 15, og nr. 331, 25. september 1980, p. 12.

89) William Brugger, China since the gang of four, London 1980, p. 120.

Allerede i 1957 talte Chen Yun varmt om de kollektive virksomheders evne til at opsuge arbejdskraft og udfylde befolkningens service- og småforbrugsgode-behov.⁹⁰ Først for nylig blev de helt acceptable, og nu har man knæsat "fredelig sameksistens" mellem tre ejendomsretsformer: privat, kollektiv og statslig - uden det politiske pres for at ændre de første to til den tredje form, som har præget de mellemliggende tyve år.⁹¹

Specialisering bør, i nogle økonomers øjne, også omfatte tidligere centre for økonomisk aktivitet. Shanghai skal for eksempel koncentrere sig om sektorer, der kræver teknisk ekspertise, præcision og høj teknologi. Det skal være områder, der kræver lav energi, små mængder råvarer og ikke belaster transportsystemet.⁹² Disse centre bør ikke begrænses af de administrative områders geografiske skranker:

Through the grouping of enterprises, communes, counties and provinces, a unified market can be formed naturally for the economy of our country, and this unified market can consist of a certain number of economic centers or trade centers. The economic activities of these centers can be intermingled and free from the restriction of administrative regions.⁹³

Store byer som Shanghai og Tianjin skal kunne genoptage de traditionelle forbindelser med omgivende små og mellemstore økonomiske centre.⁹⁴ En politisk følge bliver en yderligere reduktion af partikomiteernes indflydelse. Det politiske netværk nedbrydes, når handelen overskrider dets administrative grænser; der er en klar konflikt mellem en nationalt integreret økonomi og det geografisk bundne partis samlede ledelse. Samtidig kan partiets kohæsive funktion svækkes, og separatisme forstærkes - et gammelt skræmmebillede i en politisk enhed med Kinas størrelse.

Et stærkt økonomisk område kunne også, foreslås det,⁹⁵ investere i fattigere områder (forslaget kommer fra lederen af en rig pro-

90) Interview med Richard Hughes, Far Eastern Economic Review, 1980, nr. 30.

91) Beijing Review, 1980, nr. 49.

92) Hsinhua News, nr. 181, 29. juli 1980, p. 10.

93) Xue Muqiao, op.cit., p. 14.

94) Folkets Dagblad, 8. september 1980; Hsinhua News, nr. 317, september 1980.

95) Ren Zhongyi i Folkets Dagblad, 28. maj 1980, Hsinhua News, 29. maj 1980, p. 4.

vins) og anvende disse arbejdskraft og naturressourcer, ligesom by-industrien kan oprette samlefabrikker på landet. Shanghai brugte i 1979 sine overlegne økonomiske og tekniske ressourcer (gennemsnitsindkomsten er 1500 yuan mod 250 for resten af landet) til at oprette joint ventures i andre provinser.⁹⁶

d) Anvendelsen af økonomiske midler kræver næppe nærmere uddybning. Der er tale om overgang til forretningsmæssig i stedet for administrativ forvaltning, en overflytning af hidtidige administrative opgaver til økonomisk drift. I denne forvaltningsreform drøftes meget radikale tanker: "Some ministries are discussing whether to reorganise themselves into general corporations that would, in effect, be enterprises",⁹⁷ for at komme fuldstændig bort fra økonomiens styring ved administrative ordrer. Bankernes udvidede rolle hører med i billedet, og det gør også indførelsen af vestlige driftsøkonomiske beregningsmetoder, cost-benefit-analyser, feasibility-studier m.v.⁹⁸

e) Omlægningen af det finansielle system blev påbegyndt i 1978,⁹⁹ og i 1980 blev to kyst-provinser - Guangdong og Fujian - gjort helt ansvarlige for deres egne finanser efter afgivelse af en fast sum til staten. Resten - bortset fra dem, der hidtil har modtaget subsidier - skal efter en aftalt byrdefordeling mellem centrale og lokale myndigheder selv få budgettet til at balancere - de er ansvarlige for deres eget over- eller underskud.

Samtidig skal statsejede virksomheder betale rente af likvid og fast kapital, ligesom al investeringskapital vil få form af banklån.¹⁰⁰ Reformen i skattesystemet går på indførelse af selskabsskat og merværdiafgift.¹⁰¹ Der er altså i færd med at ske et

96) Xue Muqiao, op.cit., p. 13.

97) Hsinhua News, nr. 185, 2. august 1980, p. 7.

98) Se Audrey Donnithorne, "Aspects of neo-liuist economic policy", The Australian Journal of Chinese Affairs, 1980, nr. 3, p. 35.

99) Udviklingen 1978-80 beskrives af finansminister Wang Bingqian i Beijing Review, 1980, nr. 24.

100) Også bankernes udvidede rolle var forvarslet i Guangming Ribao allerede i august 1978, og i Hu Qiaomu, op.cit.

101) Flere forskellige beskatningsformer diskuteres, Beijing Review, 1980, nr. 49, p. 4.

skift fra, at statens aktiviteter dækkes ved dens virksomheders indtægter, til at de (skrumpede som de er) dækkes ved forskellige former for beskatning.

Alle disse reformer indeholder store problemer, deres virkninger er svært overskuelige, og de vil være stof for politiske konflikter fremover.

d) Decentraliseringsproblematikken er uløseligt forbundet med flere andre omstruktureringstemaer,¹⁰² især med markedsregulering, virksomhedsautonomi og finansiel reform.

Kinas størrelse er vigtig for en forståelse af decentraliseringen. De enkelte provinser er som lande i Europa, og samtidig har de selvstændige identiteter og tradition for autonomi - ofte afspejlede de gamle provinsgrænser naturlige barrierer som bjergkæder og ørkener. Til rigets politiske samling svarede ikke en økonomisk integration, et forhold, som den semi-koloniale periode 1840-1945 ikke ændrede, og transport- og kommunikationssystemer er fortsat dårlige. Fuld centralisering kunne sammenlignes med, at al økonomisk aktivitet i Europa blev ledet i detaljer fra Bruxelles.

Derfor er det nødvendigt at operere med kombinationer af centralisering og decentralisering på forskellige områder og mellem 4 niveauer: de øverste centrale organer (Politburoet, Partiets Generalsekretariat, Finans- og økonomikommisionen, Centrale arbejds-konferencer), den centrale stadsadministration (Kommissioner og ministerier under Statsrådet), de lokale myndigheder (provins-, by- og amlsledelser) og endelig produktionsenhederne (især virksomheder og folkekommuner).

Den overvejende centraliserede ledelse, arvet fra Sovjet, hvor de enkelte ministerier foretog en adskilt planlægning uden koordination på lokalt plan, blev i 1957-58 afløst af "administration i klumper" eller decentralisering II,¹⁰³ idet provinserne fik overdraget især forbrugsgodeindustrier, mens centret beholdt sværindustrien.

102) De generelle problemer ved centralisering, decentralisering og markedsstyring i Kina diskuteres indgående i Franz Schurmann, Ideology and Organization in Communist China, Berkeley 1970, og Dwight Perkins, Market Control and Planning in Communist China, Cambridge, Massachusetts 1966.

103) Schurmann, op.cit., p. 176.

Efter en recentralisering i 1961 fremkommer den næste decentralisering til lokalt (provins)niveau, efter alt at dømmes i 1970.¹⁰⁴ Og springer vi frem til situationen i 1972, finder vi en jævn fordeling af kompetence over forskellige niveauer¹⁰⁵ - en udgave af decentralisering II - og den blev ikke anfægtet i de programmer, Deng opstillede i 1975.¹⁰⁶ Endnu i "De 30 Punkter" i 1978 kunne ejendomsret og driften af virksomheder kun decentraliseres til provinser og byer. Der var mange sanktionsbaserede centrale kontrolmuligheder som for eksempel de 8 planmål, 6 kriterier for lukning, krav om central godkendelse af ledelsen etc. Samtidig - og afgørende lå plan- og budgetlægning hos de centrale myndigheder, der dermed i sidste ende rådede over arbejdskraft og ressourcer.

Dette var utilfredsstillende for provinserne, og allerede tidligt i 1977 fremsatte Jiangsu krav om større administrativ myndighed.¹⁰⁷ Netop denne provins fik i 1978 forsøgsvis øget administrativ magt og et system for indtægtsdeling med de centrale myndigheder.¹⁰⁸ Men i det laveste niveau - virksomheden - mente man nu, at det kom ud på ét, om den centrale eller lokale regering havde svaret: Man fik ikke lov at "tage vare på sine egne sager", styringen ville være rigoristisk - nemlig ikke forretningsmæssig - uanset om den kom fra central eller lokal regeringsside.

Her ses kravet om "decentralisering I" - al magt til virksomhederne - og statens overordnede ledelse via økonomisk politik. I et er min opfattelse, at udsigten til dette alternativ drev oliefraktionen til at komme provinslederne i møde¹⁰⁹ for at skabe en alliance rettet mod den ekstreme form for decentralisering og den dermed forbundne nødvendighed af en udvidet markedssektor og en nedprioritering af den centrale plans rolle, men tilsvarende øget indflydelse til de øverste centrale organer med udformningen af en

104) Nicholas Lardy, Economic growth and distribution in China, London 1978, p. 151.

105) Marianne Bastid, "Levels of economic decisionmaking", i Stuart Schram (ed.), Authority, Participation and Cultural Change in China, London 1973, pp. 159-97.

106) Se Clausen, Vosbein, Stubbe Østergaard, op.cit., p. 98.

107) Jiangsu-provinsens partileder i Røde Flag, 1977, nr. 2, SWB FE, 5424 II/p.1.

108) Se Xue Muqiaos rapport herfra i Jingji Yanjiu, op.cit., p. 10.

109) Som det kan ses i Yu Qiulis tale 26. januar 1978, Peking Review, nr. 7, 17. februar, og Foreign Broadcast Information Service, 31. januar 1978, Daily Report, Peoples Republic of China, samt NCNA-lederen 4. juli 1978.

overordnet planlægning. Man kunne sige, at niveau 2 og 3 allierede sig mod niveau 1 og 4.

Der var dog grænser for imødekommenheden - olie-fraktionen stod fast på nødvendigheden af en enhedsplanlægning,¹¹⁰ og forslaget om 6 administrative regioner ville, som en dekoncentration, styrke centret snarere end provinserne.

Praksis-fraktionen kunne til gengæld i 1978 enes om at kritisere centraliseringen og den administrative ledelse af økonomiske aktiviteter. Dermed åbnedes der for en langvarig debat, der endnu kun konkret har medført, at provinser, byer og amter har fået en udvidet rolle i planlægningen, udenrigshandel¹¹¹ og finansadministration.

Der er tre planer for den videre decentralisering. De har været der gennem 1979 og 1980,¹¹² og de knytter sig helt tydeligt til forskellige "bureaucratic politics"-interesser.

There are generally three different plans: First, the present situation is to be basically preserved. This means that the power of administration has to be centralized in the central authorities, and part of the power is to be distributed among the lower level units, particularly by enlarging the power of the enterprises. This is a minor change. Secondly, the major portion of power is to be distributed mainly among the local authorities with corresponding increase of the decision-making power of the enterprises. Thirdly, economic methods are to be used. Economy is managed through economic organisation, and under the guidance of state planning, a fairly large portion of the power is delegated to the enterprises. Of course both the central and the local governments have their shares in management, but the stress is on greater power of management for the enterprises. These plans are open to debates. At present the majority of comrades basically endorse the third plan.¹¹³

Den anden plan rummer mindst tre problemer, mener Xue: 1) Hvis kæmpevirksomheder som Anshan-stålværket skal tillægges provinserne, trues centrets indtægter - hvis centret beholder dem, vil deres underleverandører søge mere profitable afsætningssteder. 2) Provinsernes tendens til at oprette importrestriktioner, "toldgrænser",

110) Yu Quili, op.cit., p. 5.

111) Se herom f.eks. Edith Terry, "Fujian province. Decentralizing foreign trade", i The China Business Review, september-oktober 1980, p. 10.

112) Jfr. tredelinger af lignende art i Folkets Dagblad, 21. september 1979, og Jingji Yanjiu, nr. 1, 1980. (Oplysning fra Søren Clausen).

113) Xue Muqiao, op.cit., p. 10.

over for hinanden ødelægger den økonomiske aktivitet - her bør Kina lære af EFs eksempel. 3) Lokale myndigheder på forskellige niveauer vil "sidde på" deres virksomheder for indtægtens skyld og vil ikke afgive dem til de nye former for virksomhedssammenslutninger, specialiserede selskaber, korporationer m.m., som omstruktureringen kræver.

Integrationsteoretikeren Xue har i det, der betegnes plan 3, forsøgt at give noget til alle deltagere i "bureaucratic politics" og derved måske skabe en "konkurrencesituation", hvor de øverst-placerede koordinators rolle bliver afgørende. Men derudover rummer hans forslag meget store krav på tre områder: a) transport-systemet, når Kina skal gøres til et fælles marked, b) råvarefordelingssystemet, når planlægningen reduceres, og endelig c) arbejdskraftens bevægelighed. Han havde fremført elementer af sin plan tidligere, for eksempel i 1957, hvor han for visse produkter foreslog: "Det er bedst at lade virksomhederne fastsætte deres egne produktionsplaner efter markedets efterspørgsel".¹¹⁴

Hvilke bureaukratiske interesser er involveret? De fire niveauer har hver sine interesser i decentraliseringens udformning:

1. De øverste ledende organer - og ledende økonomer og teoretikere - må antages at få størst indflydelse i en situation, hvor overordnet koordination over Statsrådets kommissioner og ministerier bliver vigtig, som i plan 3.

2. Centret, dvs. Pekings ministerier, kommissioner og deres lokale repræsentanter, har haft en interesse i at udbygge deres rådeområde, specielt stillet over for den omvendte tendens, at statens indtægter svandt ind (provinsernes forbrugsgodeindustrier har en høj profitmargin, og med en høj investeringsrate er provinserne blevet kumulativt rigere). Ved tidligere lejligheder har der været tale om meget store personalenedskæringer i ministerierne, og emnet er nu bragt på bane igen.¹¹⁵

Politisk betyder øget magt til de centrale ministerielle myndigheder, at Partiet kan omgås, det gælder både centrale og lokale

114) Donald Treadgold, Similarities in Soviet and Chinese Communism, Washington 1967, p. 307.

115) Beijing Review, 1981, nr. 2, p. 15.

partikomiteer - et forhold, der blev benyttet med held, i årene før De Fires fald.¹¹⁶ Ministerierne blev uafhængige systemer, der rakte helt fra Peking til det lokale projekt.

3. Provinserne har haft en grundlæggende interessemodsatning til niveau 2 og har samtidig vanskeligt kunnet finde allierede på dette område blandt de ledende fraktioner. De lokale myndigheder er siden 1957-58 blevet stadig rigere i forhold til centret, der kan sammenlignes med en konge, der ikke mere kan leve af indtægterne fra krongodset, men må presse midler af sine vasaller.¹¹⁷ Det er foregået på årlige konferencer, hvor provinsens partisekretær i hårde forhandlinger kom til at repræsentere den lokale interesse i at fastholde indtægter. Nogle forskere mener, at centret har manglet midler i en sådan grad, at størstedelen af dets investeringer har været anvendt inden for transport-, olie- og stålsektorerne.

4. Virksomhederne har mærket de bureaukratiske ledelsesmetoder stærkest, for eksempel i vanskelighederne ved at skulle have godkendelser af selv de mindste skridt, problemerne med at skaffe råstoffer, overflødig arbejdskraft, manglende importtilladelser etc., og må have en overvejende interesse i at få frie hænder. Vi kender kun få politiske udtalelser fra virksomhedsledere og ved næsten intet om, hvordan deres interesser aggregeres og artikuleres.

Ottetegns-politikken indeholder som nævnt fire bestanddele: justering, strukturændring, konsolidering og forbedring. De to vigtigste elementer, justering og strukturændring, har været tilagt skiftende vægt, og i de sidste måneder af 1980 var der en faldende omtale af det, der var nyt i forhold til den forrige justeringsperiode, og som blev stærkt promoveret så sent som i september: strukturændringernes mere omfattende aspekter, såsom udvidelsen af markedssektoren og statens anvendelse af økonomiske midler. Problemer ved markedsregulering blev beskrevet, og nødven-

116) Kritikken af dette i 1976 gik på, at det blev et styre "med finanser og råvare-allokering i stedet for med Partiets politik" - en tidlig skelnen mellem økonomiske midler og administrativ ledelse. Chi Ping: Det reaktionære præg ved metoden: "ressortministeriets direkte og enevældige kontrol med virksomhederne", som Deng Xiaoping bekræftede. Røde Flag, september 1976, SWB FE, 5313, p. 1.

117) Billedet stammer fra Donnithorne, op.cit., p. 16.

digheden af visse administrative styringsmetoder understreget.¹¹⁸ Zhao Ziyang har indvarslet en "reform-pause".

Blandt de vanskeligheder, der tegner sig for de mere vidtgående forsøg på decentralisering, ligger flere faktorer. Lokale ledelser og virksomheder synes at have forvaltet de nye bemyndigelser på uforsvarlig vis. Det har ikke kunnet korrigeres af Partiet, der er svækket af ordrer om at holde sig fra produktionen. Men samtidig gør den dårlige økonomiske situation strukturændringer til en luksus. En krisesituation tillader ikke markeds-allokering af forbrugsgoder. Og endelig er de interesser, olie-fraktionen repræsenterede, ikke ophævet, og modstanden kan således stamme både fra mellempplanlæggere, sværindustri, lokale myndigheder og endog fra ideologisk motiverede, markedsfjendtlige partimedlemmer. Heller ikke Liuist-fraktionen har markedsregulering på sit program.

Ottetegnspolitikens videre skæbne afgøres af udfaldet af den alvorlige politiske krise, der nu i flere måneder har lammet centret.

3. Importpolitikken 1976-1980

Et meget væsentligt træk i forbindelserne mellem Kina og Vesteuropa er teknologiimporten fra især Vesttyskland, Frankrig og England (se tabel 2). Kina har bestemt også vist interesse i teknologi og know-how fra de mindre lande. Striden omkring den økonomiske politik har haft visse virkninger på teknologiimporten, og i dette afsnit skal det forsøges at skabe et overblik over ændringerne og deres konsekvenser for blandt andet Europa.

De kulturrevolutionære betragtede udenrigshandel som en residualstørrelse til afsætning af overskudsproduktion og indkøb af helt uproducérbare ting. Denne tanke lå ikke så fjernt fra Hua Guofengs dobbelte grundlag, for hvilket import af teknologi og produktionsmidler i en periode blot stod som et middel til at forbedre økonomiens materielle sammensætning, udfylde manglen på visse ressourcer for at nå frem til selvforsyning.

Chen Yun-fraktionen vil derimod aktivt deltage i international økonomisk og teknisk udvikling på verdensmarkedet, følge princippet om komparativ fordel og blandt andet ved hjælp af den interna-

118) Røde Flag, 1980, nr. 23, anden artikel, Hsinhua News (Weekly), 15. december 1980, p. 13.

Tabel 2. Kinas import fra lande i Vesteuropa. Pr. kvartal og årligt. F.o.b. 1977-79.
I millioner US-dollars

Oprindelsesland	1977				1978				1979			Årligt		
	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	II	I	1976	1977	1978
VESTEUROPA	321,7	435,7	497,4	531,4	542,8	767,9	774,9	908,7	908,9	908,7	908,9	1.479,0	1.194,7	2.339,5
Belgien	18,9	16,1	38,8	45,9	44,7	76,0	53,9	44,9	13,2	44,9	13,2	40,0	48,0	205,4
Frankrig	20,8	27,0	30,9	47,0	49,5	71,8	97,7	72,4	85,1	72,4	85,1	354,6	95,3	199,2
Vesttyskland	125,0	165,7	250,7	227,3	223,6	293,6	322,0	389,2	410,1	389,2	410,1	622,0	500,7	995,2
Italien	32,8	35,8	38,8	42,5	40,9	66,2	65,2	87,7	63,6	87,7	63,6	126,9	88,9	188,4
Holland	21,8	20,9	19,8	18,9	25,5	70,8	59,2	37,3	26,8	37,3	26,8	38,9	52,5	135,0
Norge	20,4	55,5	24,3	11,8	16,0	7,7	13,0	12,3	4,1	12,3	4,1	18,4	96,3	59,7
Spanien	6,1	8,5	11,0	16,6	13,3	25,4	34,1	42,1	30,2	42,1	30,2	17,4	21,3	66,3
Sverige	18,1	14,8	9,5	14,1	23,4	37,4	24,8	30,4	22,0	30,4	22,0	30,8	45,3	84,4
Schweiz	12,8	18,8	24,3	19,1	22,8	28,4	24,8	23,4	27,5	23,4	27,5	51,9	56,9	94,6
U.K.	28,5	30,5	30,7	44,8	42,7	57,4	55,8	139,9	177,6	139,9	177,6	125,6	108,9	175,6

Kilde: National Foreign Assessment Center, China: International Trade Quarterly Review, Third Quarter 1979, Washington 1980.

tionale arbejdsdeling akkumulere midler til modernisering samt øge arbejdsproduktiviteten og hæve det tekniske niveau.¹¹⁹

Åbningen over for udlandet efter Maos død var, som jeg har påvist i anden forbindelse,¹²⁰ en politik, der påbegyndtes allerede i 1969-70, under sporadisk kritik fra den kulturrevolutionære fraktion. Efter Maos død forstørres hvert af de træk, der sås embryonisk ved 70ernes begyndelse: massive indkøb af virksomheder og udstyr, tilstedeværelsen af flere og flere vestlige og japanske teknikere, accepten af længere kreditter. Samtidig føjes - efter 3. Centralkomite-møde i 1978 - hidtil usete policies til inden for produktionssamarbejde og forholdet til udenlandsk kapital, således at den kinesiske økonomi bindes stærkere og stærkere til det vestlige og japanske teknologi-input.

Olie-fraktionen fortsatte - med sine store virksomhedsindkøb - blot den politik, der kom til udtryk i den store runde af virksomhedskøb i 1971-73 inden for petrokemi, stål, kraft og olie. Hvadsomhelst-fraktionens indflydelse i koalitionen kan højst spores i den kendsgerning, at det varede næsten to år før opfatelsen af udenlandske kreditter til dækning af teknologiimport blev officiel politik.¹²¹ Selve virksomhedsimporten kan koalitionen have været enig om (som ved forrige runde, 1971-73) med præcedens i Det store spring Fremad, som anvendte samme politik - som éngangs-indsats - for at nå en større grad af selvforsyning.

Det var især det høje stål-mål i 10-årsplanen, der førte til kontrakter med Japan og Vesttyskland om levering af store stålværker. Både Baoshan-stålværket fra Japan og Qidong-værket fra Tyskland var ekstremt dyre,¹²² og der viste sig hurtigt valutaproblemer. De enkelte ministerier - især petrokemi og metallurgi - havde købt

119) Wen Qi, Dai Lunzhang, Wang Linsheng, "International division of labour and China's economic relations with foreign countries", i Social Sciences in China, Vol. 1, nr. 1, Beijing 1980, p. 22. Se i øvrigt afsnittet "Forskelle i lederes perception", i Clemens Stubbe Østergaard, Kinas internationale økonomiske politik 1969-1980, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, 1980.

120) Ibid.

121) Diskussionen herom er beskrevet i ibid., pp. 12-16.

122) Dets første fase blev påbegyndt i december 1978, til en samlet pris af 2,7 milliarder dollars. Kontrakterne omkring 2. fase, kold- og varmvalseværker etc., løber op i nærheden af to milliarder dollars. "The Baoshan Contracts", China Business Review, juli-august 1980, p. 47.

løs uden overordnet koordination, så kvartalstallene for Kinas import over de sidste tre kvartaler i 1978 steg fra 2 til 3,5 milliarder dollars.

Men disse og de andre 118 projekter i 10-årsplanen var en styrkelse af Centret, en udvidelse af de centrale ministeriers rådeområde. For at opnå dette - og for at accellerere den industrielle udvikling - var olie-fraktionen parat til at bryde med tyve års tabu mod optagelse af langtidskreditter hos udenlandske banker og regeringer.¹²³

Finansieringsproblemet blev erkendt under den centrale arbejds-konference i efteråret 1978. Med henvisning til Kinas øgede økonomiske styrke, til den tvang, der lå i den daværende moderniserings-politik, samt den gunstige internationale situation¹²⁴ støttede konferencen anvendelse af "ydre faktorer" som avanceret teknologi og startede låneforhandlinger for alvor.¹²⁵

Det midlertidige samarbejde mellem olie-fraktionen og den ny-indkaldte Chen Yun-fraktion - rettet mod hvad-som-helst-fraktionen - rummede dog også på dette punkt modsætninger. I Chen Yuns strategi spillede udenrigshandelen en aktiv rolle i tilvejebringelsen af teknologi, men med vigtige forbehold. For det første var ligevægt mellem eksport og import afgørende.¹²⁶ Skulle der anvendes udenlandsk kapital, skulle det ikke være kreditter, men snarere have form af joint ventures, kompensationshandel og andre "fleksible former for handel". For det andet skulle der foretages omfattende eksport-drives på basis af 16 eksport-producerende baseområder¹²⁷ med særlig favorable vilkår.

Når Kina alligevel skabte sig kreditmuligheder på næsten 30 milliarder dollars frem til 1985 (10 milliarder kom fra Japan), mener jeg, det må skyldes dels den helt usædvanlig gunstige rentesitua-

123) Kang Shien fremsatte den første helt officielle accept. Le Monde, 23. november 1978, p. 26.

124) "Technology-import and self-reliance", Peking Review, 1978, nr. 49.

125) Bank of China, "Do a good job in foreign exchange work, promote the re-adjustment of our national economy", i Zhongguo Jinrong, nr. 3, marts 1980, p. 20, JPRS, 76386, 9. september 1980, p. 15.

126) Allerede Beijing Review, nr. 14, i 1979 bragte en leder fra Folkets Dagblad om behovet for fornuft og ligevægt i importen. Se også Xu Ke og Liu Furong, "Some problems on imports", Røde Flag, nr. 2, februar 1980, JPRS, 73304, p. 47.

127) Hsinhua News, nr. 127, 27. maj 1979, p. 9.

tion på det internationale lånemarked¹²⁸ og dels et ønske om ganske billigt at forsikre sig mod, at senere begivenheder kunne komme til at afskære landet fra teknologiindkøb. Rentebetalinger kan betragtes som en art præmie for denne forsikringspolice. Tidspunktet for lånoptagelsen var optimalt, omverdenen tænkte stadig i 10-årsplanens baner og var særdeles villig til at give lavt forrentede lån. Kun 3-4 milliarder er anvendt.

Teknologiimportens sektorvise anvendelse måtte også ændres i overensstemmelse med ottetegns-politikken. Mellem 1949 og 1979 gik over 25 pct. af den til metallurgi-grenen af sværindustrien, kun 10,6 pct. til tekstilindustrien (en af de vigtigste valutaindtjenerne), 1,4 pct. til letindustri i øvrigt, 0,5 pct. til transport og kommunikation og så godt som intet til landbruget.¹²⁹

Midlerne til at tilvejebringe ligevægt og samtidig skære handelsunderskuddet ned var dels at gøre letindustri og landbrug i stand til at eksportere mere,¹³⁰ dels at standse de kontrakter, der var resultatet af "the long existing inclination toward the "left" in the economic front, and the practice of seeking speed through grandiose projects".¹³¹ Det skete, ved at Statsrådet tilbageholdt sin godkendelse af de valutaudskrivninger, der var involveret i 22 færdigforhandlede kontrakter med japanske firmaer om 24 projekter til i alt 2,4 milliarder dollars.¹³²

Reduktionen i kapitalinvesteringer ramte naturligvis importen af hele virksomheder, men der var et mere fundamentalt problem ved denne import:

In the past we simply interpreted importing technology as importing equipment, and mainly imported complete sets of equipment [dvs. hele virksomheder] accounting for more than 90% of total import spending. However, very little was truly spent on importing technology ... the economic effects were very poor.¹³³

128) OECD, "Access of developing countries to international financial markets", i Finance Market Trends, nr. 13, februar 1980, OECD, p 13.

129) Leder i Folkets Dagblad, 11. august 1980, "Importing from abroad must serve the readjustment of the national economy", JPRS China Report. Economic Affairs, 1980, nr. 80, p. 36.

130) Ta Kung Pao, 20. april 1979, cit. i China News Analysis, 1184, 4. juli 1980.

131) Folkets Dagblad, 11. august 1980, op.cit., p. 36.

132) Lu Tingwen, "The CCP's 10-year economic plan comes to a premature end", i Tung Hsiang (Hongkong), nr. 19, april 1980, JPRS, 75608, p. 38.

133) Folkets Dagblad, 11. august 1980, op.cit., p. 37.

En leder i Folkets Dagblad i maj 1979 lagde vægt på, at der nu skulle importeres færre maskiner og flere patenter og licenser samt mere teknologi beregnet på at styrke kinesisk forskning.¹³⁴ Den nye politik virkede hurtigt, importen af hele virksomheder i 1979 var kun 1/7 af året før. Men problemerne omkring nedskæring og fordeling af importen er langtfra løst. Endnu i efteråret 1980 indskærpede finansministeren, at man hurtigt måtte søge at balancere udenrigshandelen.¹³⁵ Regeringens vanskeligheder med at styre decentraliserede importbeslutninger kan være årsagen til, at den selv har måttet droppe store centrale projekter som 2. fase af Baoshan-stålværket og to petrokemiske projekter ved Nanjing for at reducere underskuddet på handelsbalancen.¹³⁶

Mange andre aspekter af ottetegns-politikken har virkning på teknologiimporten og dermed på forholdet til Vesteuropa.

De ændrede sektor- og intrasektor-mæssige investerings-prioriteringer med sigte på en levestandardsforbedring har givet sig udslag i en ændret prioritering ved tildeling af valuta, hvor rækkefølgen nu er:¹³⁷ a) let- og tekstilindustri, b) renovering og maskinfornyelse i eksisterende virksomheder, c) ikke-produktionstilknyttede afdelinger, dvs. områder som boligbyggeri og transport, d) eksportindustrier.

Skiftet fra sværindustri til blandt andet landbrug har ramt Japan hårdt, men også ØKs havnebyggeri har måttet tage tælling.¹³⁸ Til gengæld har Superfos eksporteret kunstgødning, og der burde være basis for europæisk deltagelse omkring landbrugsvidenskabelige fremskridt. Et andet vækstpunkt vil være deltagelse i joint ventures eller samlefabrikker til produktion af de forbrugsgoder, kineserne nu forventer, for eksempel fjernsyn, men her er det svært at konkurrere med nabolande som Japan. Direkte import af forbrugsgoder i stor målestok er der næppe udsigt til, men den stigende løndifferentiering må medføre et vist behov for udenlandske "luksus"goder.

134) "Policy on importing technology", Beijing Review, 1979, nr. 22, p. 11.

135) Wang Bingqian, op.cit., p. 18.

136) Le Monde, 10. januar 1981, p. 1.

137) Bank of China, op.cit., p. 16.

138) Jyllands-Posten, 4. juni 1980. Tillæg: ERHVERV & ØKONOMI.

Markedstankernes fulde realisering vil betyde meget store investeringer i transportsektoren, for eksempel automatisering af vigtige jernbanestrækninger, og sikkert også i kommunikationssystemer.

Decentraliseringen af udenrigshandelen til provinsniveau og derunder blev startet gradvis efter 3. Centralkomité-plenum og er forstærket, ved at ledelsen dér er overgået fra et regeringsorgan til et forretningsmæssigt organ, der først ved kontrakter over 3 milliarder dollars skal have central godkendelse.¹³⁹ En provins som Fujian kan beholde al valutaindtægt over et fastsat niveau, dens underorganer kan beholde 20 pct. af deres valutaindtægt ud over det planlagte, mens virksomhederne kan beholde en vis andel af den valuta, de tjener på eksport. Det giver et forvirret og svært kontrollérbart billede, og Vesteuropas andel vil afhænge meget af evnen til at få kontakt med mindre og mellemstore "end-users". Et andet interessant fænomen i valutatilddeling er at lade ministeriers importmuligheder afhænge af deres forelagte planer for valutaindtjening. Det rammer tidligere storimportører som metallurgi-ministeriet.

Specialiseringen og privilegeringen af økonomiske centre vil utvivlsomt øge behovet for højt specialiseret vestlig teknologi. Men i de indre joint ventures (se ovenfor, side) vil avancerede kinesiske industrier kunne forsyne mere tilbagestående med maskiner.

Kravene om produktivitetsforøgelse og højere kvalitet må give grundlag for en europæisk indsats ved modernisering af fabrikker, for eksempel til mere præcision, højere tolerancer, ved forbedring af produktionsprocesser, for eksempel ved konsulentvirksomhed og energibesparende installationer, men også for salg af know-how omkring billiggørelse af produktionen. Samtidig vil træning af teknikere og udsendelse af for eksempel management-specialister fortsat være en mulighed.

Vesteuropa skal næppe forvente flere kæmpeordrer. Men undtagelsen her er energi- og transportsektoren. Frankrig, England og Tyskland kappedes om leverancen af to meget store atomkraftværker ved Guangzhou,¹⁴⁰ og også inden for kulmineteknologi er der chancer,

139) Edith Terry, op.cit., p. 12.

140) Le Monde, 16. oktober 1980, p. 7. Der forudses mindst 4 andre inden 1991 i områder med ringe vandkraftressourcer.

mens olieområdet tiltagende præges af amerikanske selskaber. På et virkelig vigtigt område - de store vandkraftværker - kan det blive muligt for Europa at gøre sig gældende. Små vandkraftværker dækker 30 pct. af Kinas elforsyning. Olie-fraktionen planlagde vandkraftværker på op til 30.000 megawatt, og kun USA ville kunne levere turbogeneratorer og know-how i denne størrelsesorden.¹⁴¹ Senere er størrelserne bragt ned til 3.000-4.500 megawatt, der stadig kræver udenlandsk hjælp, men hvor europæiske firmaer kan deltage. Endnu ikke offentliggjorte planer på dette område kunne forklare de store kreditaftaler i 1979.

Samtidig er Chen Yun-fraktionens balance-tænkning vigtig for forholdet til Europa. Dels fordi den kan finde anvendelse på bilaterale handelsrelationer, og dels for den mulighed, der illustreres af Volvos rammekontrakt med Guangdong-provinsen om produktion af lastbiler for 500 millioner svenske kroner.¹⁴² Til gengæld skal Volvo aftage og afsætte varer fra Guangdong-provinsen til et tilsvarende beløb og har derfor allieret sig med to (hemmeligholdte) internationale handelsselskaber.

De sidste par år er der i Kina opstået en større bevidsthed omkring problemerne ved den teknologiimport, man har gjort til en helt central policy. Absorberingsproblemerne er store og begrundet en pause i importen,¹⁴³ men også gældsbyrden har gjort indtryk.¹⁴⁴ Væksten i olieproduktionen, der oprindeligt var et vigtigt valuta-indtjeningsmiddel, faldt i 1980 med 0,2 pct.¹⁴⁵

På denne baggrund var der ved udgangen af 1980 fire generelle principper for Kinas import:¹⁴⁶

1. Teknologiimportens skala skal styres af integrations-kapaciteten, det teknologiske og ledelsesmæssige niveau hos modtageren og betalingsevnen; alt taler imod "large scale"-import.

141) National Foreign Assessment Center, Electric Power for China's Modernization: The Hydroelectric Option, maj 1980, p. iii.

142) Joint Publications Research Service, China Report. Economic Affairs, 1980, nr. 76, p. 58.

143) Lin Zongtang, Spears and Canoes ..., op.cit., p. 37.

144) Liu Lixin, "On using foreign funds", Beijing Review, nr. 34, 25. august 1980, p. 23.

145) Hsinhua News (Weekly), 1981, nr. 2, p. 17.

146) Leder i Folkets Dagblad, 11. august 1980, op.cit., pp. 37-38.

2. Importen skal tjene "de svage led", dvs. energiudvikling, transport, kommunikation, landbrug og letindustri. Samtidig må der gerne være tale om mellem-teknologi, arbejdsintensive processer og små projekter (bestemt nye toner i forhold til 1978).
3. Teknologiimporten skal mest gå til forbedring af produktivitet og kvalitet i gamle fabrikker.
4. Der skal importeres mere know-how, videnskabelige resultater og udenlandsk virksomhedsledelse.

Der er således en vis grundlæggende enighed omkring teknologiimporten og åbningen over for udlandet. Den er nødvendig lige nu i alle nuværende fraktioners øjne. Debatemnerne har været dens form: virksomheder eller patenter - dens finansiering: kreditter eller udenlandske investeringer - dens sektormæssige fordeling: sværindustrien eller resten af økonomien - og dens varighed: omgangsvis eller permanent.

Fremover vil importsubstitution blive vigtigere i kinesisk udenrigshandel, specielt vil det være vigtigt at reducere de kornimporter, der nu udgør 20 pct. af importen, ved hjælp af en øget landbrugsproduktion. Eksporten vil være præget af letindustrielle og landbrugsprodukter, især tekstiler - der dog rammes af importkvoter i industrilandene. Samtidig rammes Kinas eksport af den nuværende lave vækst i industrilandene, som også indirekte får virkning på Kinas markeder i Den tredje Verden.

4. Resultater og problemer

Vi har nu diskuteret hovedtræk i den økonomiske politik og forsøgt at relatere dem til ledende grupper, hvis politik i almindelighed og holdning til teknologiimport i særdeleshed er beskrevet.

Hvad der vil ske fremover, afhænger for det første af udviklingen i fraktionskampene, hvis hidtidige forløb skal resumeres groft nedenfor. Men samtidig står de forskellige fraktioner ikke i nogen fri "valgsituation". De står tværtimod midt i en økonomisk tvangssituation, og for at forstå fremtidige begivenheder er det derfor vigtigt at redegøre for de økonomiske og politiske problemer ved starten af 1981.

Udviklingen i de fraktionskonflikter, der er beskrevet i denne artikel, kan meget groft resumeres således:

I udgangssituationen - efter elimineringen af den kulturrevolutionære fraktion - byggede Hua Guofengs ledelse på "hvad-som-helst-fraktionen" (der repræsenterede Mao-loyalister i hæren, partiapparatet og blandt landkadreterne) og "olie-fraktionen" (der repræsenterer centrale planlæggere, sværindustriens ministerier og ledere).

Korrigeringskampagnen fra 1977 tærede på "hvad-som-helst-fraktionen", der kritiseredes svagt fra januar 1978, samtidig med at den mistede støtte på landet ved at måtte opgive landbrugsmekaniseringen. Hypotesen om en koalition underbygges af sammenkædningen i senere kritik af mål inden for olie, stål og landbrugsmekanisering som fejlslagt politik.¹⁴⁷ Olie-fraktionen blev dominerende og opstillede en centralistisk mobiliseringspolitik, der - erkendes det efter 1. kvartal - tegnede til at mislykkes.

Hua Guofeng og Deng Xiaoping har, af hver sin årsag, været enige om at støtte olie-fraktionens forsøg - Deng på grund af sin utålmodighed med udviklingstakten, Hua fordi der ikke var andet valg, efter at hvad-som-helst-fraktionen begyndte at skride. Men de var begge kritiske over for forsøget "fra hver sin side". Stillet over for rapporter om landets finansielle og økonomiske situation øvede olie-fraktionens ledere antagelig selvkritik og toges - dels på grund af dens stærke underlag, dels for at berøve Hua dens støtte - med i en i øvrigt Chen Yun-domineret "praksis-fraktion" (der også rummede en højrefløj af rehabiliterede liuister). Praksis-fraktionen repræsenterede de øverste planlæggere, økonomisk ekspertise, virksomhedsledere, visse provinsledere samt finans- og handelssystemet inden for parti og regering.

Men olie-fraktionen må forsvare sine interesser ved udformningen af ottetegnspolitikken, der derfor trækker i langdrag, og senere ved at vanskeliggøre implementeringen. Dens hovedkort er, at den kan vælge atter at støtte Hua og den svækkede "hvad-som-helst-fraktion". Men med denne sidstes eliminering i foråret 1980 bliver det muligt at knægte olie-fraktionen - og senere på året Hua Guofeng.

147) Beijing Review, nr. 1, 5. januar 1981, p. 3.

Samtidig er praksis-fraktionen, efterhånden som gamle tilhængere af en liuistisk, centraliseret politik efter sovjetisk forbillede - og uden mobilisering - er rehabiliteret (det gælder ledere som Bo Yibo og Lu Dingyi; Liu Shaoqi selv blev posthumt rehabiliteret 1. marts 1980) reelt to fraktioner i koalition, således at koalitionens leder Deng endnu kan "dele og herske" samt have et alternativ, hvis Chen Yun-fraktionens dristige decentraliseringspolitik betragtes som fejlslået. En grafisk beskrivelse af udviklingen ses på næste side.

Før vi kaster et blik på udsigterne for de strategier, der er behandlet i det foregående, vil det være nyttigt med et vue over de økonomiske, politiske og sociale problemer, der optog både ledelsesfraktioner og befolkning ved årsskiftet 1980/81 og vil blive ved med det i 1981.

Inflationsbekæmpelse var øverst på dagsordenen. Landet har haft ringe eller ingen inflation siden den traumatiske hyperinflation omkring magtovertagelsen i 1949. Der er flere årsager til den nuværende inflation på 15-20 pct; blandt dem er den svigtende kontrol med den markedsmæssige prisdannelse, de stabilitetsskabende lønforhøjelser til forskellige sociale grupper, erstatningen til de tre millioner rehabiliterede og problemer i handelssystemet. Folkets Dagblad tilskriver de seneste prisstigninger "the ultra-left error of undertaking economic construction on a scale far beyond the country's capability",¹⁴⁸ og implementeringen af justeringspolitikken har, som vi har set, haltet, samtidig med at illegal økonomisk aktivitet har floreret. Implementeringsproblemerne ses i, at stålproduktionen trods alt steg 7,4 pct. (valset stål 9,1 pct.) i 1980,¹⁴⁹ mens nybyggeriet voksede ved lokale, ukontrollable investeringer, der fulgte af decentraliseringspolitikken. Problemet var klart ved konstateringen på folkekongressen i august af et budgetunderskud på 3,1 milliarder yuan, men de dér trufne modforanstaltninger hjalp så lidt, at en central arbejdskonference resulterede i et Statsrådsdirektiv¹⁵⁰ den 7. december om begræns-

148) Folkets Dagblad, 10. januar 1981, i Hsinhua News (Weekly), 15. januar 1981, p. 7.

149) Hsinhua News (Weekly), nr. 2, januar 1981, p. 17. Den skulle være faldet, jfr. Hsinhua News, nr. 94, 19. april 1980, p. 12.

150) Det kom 7. december. Beijing Review, nr. 51, 22. december 1980, p. 4.

ning af pengeudstedelsen og opsugning af andre disponible betalingsmidler. Centralt udsendte hold måtte foretage priskontrol.

Selveste Xue Muqiao pegede i Røde Flag, nr. 1, 1981, på, at for stor vægt på levestandarden var en del af årsagen til budgetunderskuddet for 1979, en konklusion, Deng var nået til året før (se ovenfor). Derfor anbefalede Xue en strammere pris-, kredit- og skattepolitik samt streng kontrol med pengeudstedelsen,¹⁵¹ og han erkender nødvendigheden af en reformpause - antagelig en periode med tilbagevenden til en lidt større grad af central planlægning i en overgangsfase.

I mellemtiden vil den stramme pengepolitik, fyringsretten og fortsatte virksomhedslukninger forværre et andet stort problem: arbejdsløsheden, der består af ungdomsarbejdsløshed og underbeskæftigelse. De kollektive virksomheder er et - ganske virksomt - middel til at løse det første problem.

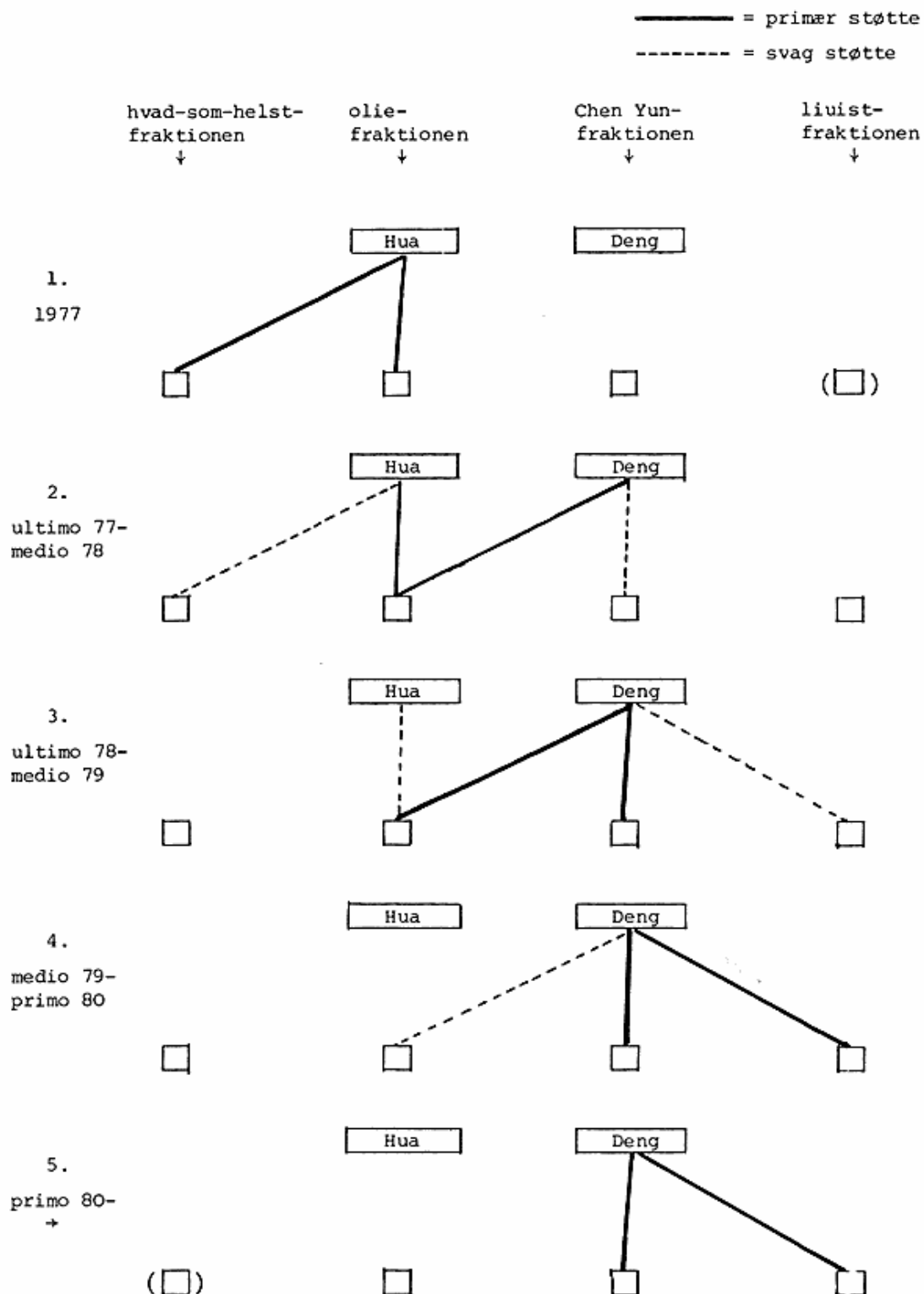
De dårlige resultater i energi- (og transport-) sektoren fortsatte i 1980 (olie -0,2 pct., kul -4,7 pct., el 5,4 pct.), og det vil tage år, før de påbegyndte investeringer i kuludvinding, offshore-olie og vandkraftværker begynder at virke.

Blandt de vigtigste politiske problemer var lederrekruttering, den desillusionerede ungdom og den bureaukratiske arbejdsstil.

Den aldrende ledelse søger at perpetuere sin politiske linje ved i tide at indsætte pålidelige efterfølgere overalt i apparatet, men det meget store antal yngre partimedlemmer blev optaget under Kulturrevolutionen og nyder generelt ikke tilstrækkelig tillid. Samtidig er over halvdelen af befolkningen under 30 år og så politisk desillusionerede, at Nytårslederen gør det til en særlig opgave at indblæse de kommunistiske idealer og pionerånden fra Yanan-tiden i specielt ungdommen. Det turde blive et Sisufos-arbejde, når samfundets policies i øvrigt taler til egeninteressen og konkurrenceånden.

Den svigtende ånd findes også blandt de 38 millioner partimedlemmer, men vi ved meget lidt om den interne parti-debat. Partidisciplinen er strammet de seneste måneder, og her har Chen Yun en vigtig politisk rolle som "elder statesman" og respekteret leder af Disciplin Kommissionen. Bureaukratiske arbejdsmetoder har skadet

151) Le Monde, 13. januar 1981, p. 5.

Dette enkle skema skal blot anskueliggøre den ovenfor argumenterede udvikling i den fraktions- og koalitions-mæssige basis for Hua Guofeng og Deng Xiaopings ledelse. Placeringen af fraktioner skal ikke opfattes som et venstre-højre-kontinuum.

partiets og statens anseelse meget. Det angribes blandt andet ved adskillelsen af parti- og statsposter samt et forsøg på at holde partikomitéer - og deres ledere - borte fra administration og produktion. Hvis regeringsorganer får lov at administrere uden partiindblanding, vil de forbedre sig, formodes det. Koncentrationen af talløse opgaver hos én mand - partisekretæren - betragtes som en hovedårsag til bureaukratiske fænomeners opståen.¹⁵² Hvorvidt perspektivet er en politisk pluralisme, vil tiden vise. Samtidig rummer angrebet på den patriarkalske ledelsesstil måske spiren til større demokrati på arbejdspladserne.¹⁵³

Mange potentielt jordskælvsforårsagende kløfter udvides i dagens Kina, og en af dem ligger mellem land og by. John Fairbank ser en konflikt mellem to revolutioner: en social og en teknologisk. Den sidste dominerer, og Vesten støtter nu den by-elite, der nyder godt af den. Faren ligger i at glemme den fattige landbobefolkning, mens vi brødføder eliten i de store by-centre i bytte for de let-industrivarer, der produceres kompetitivt dér. Noget lignende er set før.¹⁵⁴

En af de vigtigste sociale faktorer 1979-80 var de stærkt opskruede forbrugsforventninger. De kommer blandt andet til udtryk i en meget stor opsparingskvote. Befolkningen venter på større forbrugsgoder, for eksempel fjernsyn, og for at holde på opsparingen og udsætte sin "frist" har regeringen hævet indlånsrenten.¹⁵⁵ Vil det lykkes at omlægge industriproduktionens sammensætning, så den forøgede efterspørgsel kan tilfredsstilles? Meget afhænger af det for en ledelse, der har økonomisk fremgang som sit vigtigste programpunkt. Et programpunkt, hvis forudsætning netop er langvarig politisk stabilitet.

Hvad er der endelig blevet af ottetegns-politikken, som erstattede De fire Moderniseringer på ubestemt tid? Justeringspolitikken

152) Qian Junrui, "Eliminate feudal vestiges in economic work", Beijing Review, 1980, nr. 52, p. 15; "Division of work between Party and Government", Beijing Review, nr. 2, 12. januar 1981, p. 5.

153) Fem fabrikker i Beijing arbejder forsøgsvis med et jugoslavisk inspireret system, hvor arbejderkongressen vælger direktøren. Beijing Review, nr. 46, 17. januar 1980, p. 3.

154) New York Review of Books, 29. marts 1979.

155) Det skete både i 1979 og 1980. Hsinhua News, 21. marts 1980, p. 7.

skal fortsætte i en udvidet form, der også omfatter nedskæring af administrationsudgifter og bånd på forbedringen af levevilkårene.¹⁵⁶ Strukturreformerne er midlertidigt udsatte, og det er uklart, om dette berører igangværende eksperimenteres videreførelse. Hvis man skal søge et fraktionsmæssigt grundlag for indstillingen af videre decentralisering og en relativ opprioritering af central planlægning ved administrative metoder, kan det findes hos liuist-fraktionen og resterne af olie-fraktionens basis i sværindustri og administration. Men i den meget flydende situation omkring årsskiftet 1980-81 er det endnu for tidligt at udtale sig om dette forhold, der utvivlsomt vil træde tydeligere frem på XII. Partikongres.

156) Hsinhua News (Weekly), nr. 3, 15. januar 1981, p. 18.